

Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Ειδικού Εκπαιδευτικού
Προσωπικού Ειδικής Αγωγής

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ (ΕΒΠ) ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΠΟΣΕΕΠΕΑ 2021- 22

*ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ: Αρβανίτη Τριανταφυλλία, Βακφάρης Αναστάσιος, Κανονίδου Βαρβάρα,
Λιβιτσάνου Σταυρούλα, Μάλλιου Χρυσσαυγή, Μπουλμέτη Γεωργία, Μπριτζολάκη Θεανώ,
Προφύρη Παναγιώτα, Σταθά Βασιλική, Τζωρτζάτου Άννα, Φρέιχα Θηρεσία*

ΟΔΗΓΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ (ΕΒΠ) ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΑ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΣΥΛΛΟΓΩΝ ΕΙΔΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΥ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ (Π.Ο.Σ.Ε.Ε.Π.Ε.Α)

Πανεπιστημίου 59, 4ος όρ., Τ.Κ. 105 64, Αθήνα,

e-mail: poseepea@yahoo.gr

ιστολόγιο: www.poseepea.blogspot.gr

ΣΥΓΓΡΑΦΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Αρβανίτη Τριανταφυλλιά

Βακφάρης Αναστάσιος

Κανονίδου Βαρβάρα

Λιβιτσάνου Σταυρούλα

Μάλλιου Χρυσουγή

Μπουλμέτη Γεωργία

Μπριτζολάκη Θεανώ

Προφύρη Παναγιώτα

Σταθά Βασιλική

Τζωρτζάτου Άννα

Φρέιχα Θηρεσία

ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΟΠΤΕΙΑ

Γεωργία Μπουλμέτη

Π.Ο.Σ.Ε.Ε.Π.Ε.Α.

ΑΘΗΝΑ 2022

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	3
A// ΕΙΔΙΚΟ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ - ΓΕΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	4
1. Ο ρόλος του Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού στη Γενική Εκπαίδευση	4
2. Καθηκοντολόγιο ΕΒΠ στη γενική εκπαίδευση	4
3. Το έργο του ΕΒΠ στη γενική εκπαίδευση	7
3.1 Συνεργασία με γονείς/ κηδεμόνες	9
3.2 Σχέση με τους μαθητές/τριες	10
4. Αναγκαιότητα Πρώιμης Παρέμβασης στο Νηπιαγωγείο	10
5. Προφίλ δεξιοτήτων μαθητή/τριας	11
5.1 ΠΙΝΑΚΑΣ: Άξονες φόρμα αξιολόγησης– Πρακτικές εφαρμογές	11
5.2 Φόρμα αξιολόγησης	18
B// ΕΙΔΙΚΟ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ- ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	22
1. Το έργο του Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού στις ΣΜΕΑΕ	22
2. Καθηκοντολόγιο ΕΒΠ στις ΣΜΕΑΕ(ΦΕΚ 2585/2018).....	23
3. Ο ρόλος του Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης.....	24
4. Συνεργασία ΕΒΠ με το προσωπικό της σχολικής μονάδας	26
5. Άξονες Αξιολόγησης	29
6. Εκπαιδευτικά Προγράμματα	33
7. Προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων – διαγωνισμοί – Erasmus.....	35
8. Φόρμες αξιολόγησης	35
8.1 ΦΟΡΜΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΑΝΑ ΑΞΟΝΑ- ΣΤΟΧΟ- ΕΦΑΡΜΟΓΗ	36
8.2 ΦΟΡΜΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΑΝΑ ΑΞΟΝΑ ΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ	40
8.3 ΦΟΡΜΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ	52
Γ// Χρήσιμες Πηγές	56
Δ// Βιβλιογραφία.....	57

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η Πανελλήνια Ομοσπονδία Συλλόγων Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού Ειδικής Αγωγής (Π.Ο.Σ.Ε.Ε.Π.Ε.Α.) στοχεύει στην ποιοτική ανάπτυξη της Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης και στην προστασία του επιστημονικού επιπέδου του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (Ε.Ε.Π.) και Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (Ε.Β.Π.) μέσω της διεξαγωγής επιμορφωτικών προγραμμάτων που εισηγούνται οι επιστημονικές επιτροπές της. Στο πλαίσιο αυτό συγκροτήθηκε ειδική επιστημονική επιτροπή για τη μελέτη και παρακολούθηση θεμάτων του κλάδου του ΕΒΠ από εκπροσώπους των Περιφερειακών συλλόγων, μετά από πρόσκληση της ΠΟΣΕΕΠΕΑ.

Οι στόχοι της επιτροπής ήταν να συγκεντρωθεί το νομοθετικό πλαίσιο εργασίας του ΕΒΠ, να διερευνηθούν οι δυσκολίες και οι ανάγκες του κλάδου, να κατατεθούν προτάσεις για την αναβάθμιση του, αλλαγών επί του καθηκοντολογίου και τέλος να συνταχθεί οδηγός για το έργο του ΕΒΠ στη γενική και ειδική εκπαίδευση προκειμένου να υπάρχει συγκεντρωμένο βοηθητικό υλικό, εργαλεία και καλές πρακτικές για την άσκηση των καθηκόντων του ΕΒΠ, ώστε να καθιερωθεί κοινό πρωτόκολλο εργασίας, το οποίο θα διευκολύνει τους συναδέλφους και τη σχολική κοινότητα για την υποστήριξη των μαθητών/τριων με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες.

Η αναγκαιότητα σύνταξης του οδηγού προέκυψε από τα αιτήματα των μελών ΕΒΠ σχετικά με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν στα πλαίσια εργασίας τους, την έλλειψη ενημέρωσης της εκπαιδευτικής κοινότητας, ιδιαίτερα δε στη γενική εκπαίδευση, για το καθηκοντολόγιο του ΕΒΠ καθώς και για την καθιέρωση συνεργατικής κουλτούρας σχετικά με τη συμπερίληψη όλων των μαθητών στα γενικά σχολεία. Παρά το γεγονός ότι ο κλάδος υπηρετεί την εκπαίδευση επί σειρά ετών, όπως αρχικά οριζόταν στο άρθρο 35 του ν 1566/1985 ως επιμελητές και στη συνέχεια όπως τροποποιήθηκε με την παρ.2 άρθρ.12 Ν.2817/2000 ΦΕΚ Α 78/14.3.2000 ως Κλάδος ΔΕ1 Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού, υπάρχουν ελάχιστες βιβλιογραφικές αναφορές και επιμορφώσεις για το έργο και το ρόλο του ΕΒΠ στην εκπαίδευση, ως εκ τούτου καταδεικνύεται η σημαντικότητα σύνταξης του παρόντος οδηγού.

Με τον οδηγό αυτό επιθυμούμε να ενθαρρύνουμε τους/ις συναδέλφους/ισσες από το Ε.Β.Π. να εμπλακούν ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία, συμμετέχοντας στη διερεύνηση των αναγκών, στη διαμόρφωση εξατομικευμένου προγράμματος εκπαίδευσης των μαθητών/τριών, υποβάλλοντας ανάλογες προτάσεις στους εκπαιδευτικούς στο πεδίο των αρμοδιοτήτων τους. Εν κατακλείδι ευελπιστούμε στην αποτύπωση του σημαντικού έργου των Ε.Β.Π. για την υποστήριξη των μαθητών/τριων και της συμβολής αυτών μέσα από το ρόλο τους στην εκπαιδευτική κοινότητα.

Γεωργία Μπουλμέτη

Πρόεδρος Π.Ο.Σ.Ε.Ε.Π.Ε.Α.

A// ΕΙΔΙΚΟ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ - ΓΕΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1. Ο ρόλος του Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού στη Γενική Εκπαίδευση

Η συμπερίληψη των μαθητών/τριών με αναπηρίες στη γενική εκπαίδευση στοχεύει στην άρση του αποκλεισμού και στη μείωση της περιθωριοποίησης. Η συνύπαρξη μαθητών/τριών με αναπηρία και μαθητών/τριών χωρίς αναπηρία έχει οφέλη για όλες τις πλευρές, όπως στην ευαισθητοποίηση σε θέματα αναπηρίας, την αποδοχή και το σεβασμό. Στο πλαίσιο της ισότιμης εκπαίδευσης το Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό συμβάλλει με τη θέση του στην ενεργό συμμετοχή όλων ανεξαιρέτως των μαθητών/τριών στη σχολική ζωή.

Σύμφωνα με την πράξη της εξειδικευμένης υποστήριξης ΕΣΠΑ ΥΠΑΙΘ 2014-20 (ΚΩΔ: ΟΠΣ 5131504), ο στόχος είναι η ένταξη μαθητών/τριών με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, στα σχολεία γενικής αγωγής και η συμμετοχή τους στην κοινωνική ζωή του σχολείου, έτσι ώστε να εξασφαλιστεί η ισότιμη πρόσβαση όλων σε ποιοτική εκπαίδευση, η καταπολέμηση των διακρίσεων και η πρόληψη της πρόωρης εγκατάλειψης του σχολείου. Στο πλαίσιο αυτό απασχολούνται εκτός από τους εκπαιδευτικούς και τους σχολικούς/κες νοσηλευτές/τριες, το Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό (ΕΒΠ) για τους/τις μαθητές/τριες που αδυνατούν να αυτοεξυπηρετηθούν.

Ο θεσμός της συνεκπαίδευσης αποτελεί την αφορμή, προκειμένου η διαφορετικότητα να ιδωθεί ως κίνητρο για τη βελτίωση της σχολικής κοινότητας κι όχι ως πρόβλημα στη βάση της λειτουργίας ενός Σχολείου για Όλους. (Σούλης, ΕΣΑμεΑ, 2013).

Για να εφαρμοστούν οι αρχές της συμπερίληψης/ενταξιακής εκπαίδευσης κρίνεται αναγκαία η συμμετοχή και η διεπιστημονική συνεργασία όλων των εκπαιδευτικών του σχολείου, των εμπλεκόμενων φορέων, όπως οι υποστηρικτικές δομές, των συμβούλων, επαγγελματιών άλλων ειδικοτήτων, του Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού καθώς και των γονέων/κηδεμόνων και των ίδιων μαθητών/τριών με αναπηρία. (ΙΕΠ, 2020).

Το ΕΒΠ στη γενική εκπαίδευση καλείται να υποστηρίξει τους/τις μαθητές/τριες καθ' όλη τη διάρκεια της σχολικής τους ζωής, συνεργάζεται με τους/τις εκπαιδευτικούς των τάξεων και τους γονείς/κηδεμόνες κι έχει ενεργό ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία, ως ισότιμο μέλος του Συλλόγου διδασκόντων της σχολικής μονάδας που υπηρετεί.

2. Καθηκοντολόγιο ΕΒΠ στη γενική εκπαίδευση

Σύμφωνα με την ΚΥΑ Αριθμ. 88348/Δ3/2018, ΦΕΚ 2038/Β/5-6-2018, όπως τροποποιήθηκε με την υπ. Αριθ. ΚΥΑ 123276/12-10-21, ΦΕΚ Β/4706.

Το Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό (ΕΒΠ) κλάδου ΔΕ01 υποστηρίζει μαθητές/τριες με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, που φοιτούν στα σχολεία γενικής εκπαίδευσης και για τους οποίους έχει εκδοθεί απόφαση έγκρισης υποστήριξης κατόπιν σχετικής εισήγησης του Κέντρου Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ.), με στόχο την άρση των εμποδίων και την ισότιμη συμμετοχή τους στην εκπαίδευση.

Το Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό τοποθετείται με απόφαση του Διευθυντή Εκπαίδευσης στη σχολική μονάδα και υποστηρίζει μαθητή/τρια ή και μαθητές/τριες για τους οποίους έχει εκδοθεί η ως άνω απόφαση έγκρισης και φοιτούν σε αυτήν.

Η άσκηση των καθηκόντων του δύναται να επεκτείνεται και σε μαθητές/τριες με έγκριση υποστήριξης συστεγαζόμενων σχολείων με απόφαση του Διευθυντή Εκπαίδευσης εφόσον καλύπτονται οι ανάγκες του/της μαθητή/τριας ή των μαθητών/τριών της σχολικής μονάδας στην οποία υπηρετεί.

1.2 Ειδικότερα το Ειδικό Βοηθητικό:

1. Υποδέχεται τους υποστηριζόμενους μαθητές/τριες κατά τον οριζόμενο χρόνο υποδοχής του σχολικού προγράμματος, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις, και φροντίζει για την ασφαλή αποχώρηση των μαθητών/τριών.
2. Υποστηρίζει τους/τις μαθητές/τριες σε θέματα καθημερινής διαβίωσης, αυτοεξυπηρέτησης, προσωπικής υγιεινής και φροντίδας, αγωγής τουαλέτας, σίτισης, ένδυσης, κινητικότητας και σε άλλα θέματα ανάλογα με τις ιδιαίτερες ανάγκες των μαθητών/τριών.
3. Υποστηρίζει τους/τις μαθητές/τριες καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τόσο κατά τη διάρκεια των μαθημάτων όσο και κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων, καθώς επίσης και σε όλες τις δραστηριότητες της σχολικής ζωής, όπως περιπάτους, διδακτικές επισκέψεις, εκδρομές και σε κάθε είδους εκδήλωση που οργανώνει το σχολείο. Σε καμία περίπτωση το ΕΒΠ δεν υποκαθιστά τον/την εκπαιδευτικό της τάξης, ο οποίος έχει την ευθύνη εκπαίδευσης του μαθητή/τριας.

4. Συνεργάζεται με τους/τις εκπαιδευτικούς των τάξεων, έχει ενεργό ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία σύμφωνα με τις οδηγίες των εκπαιδευτικών και ενθαρρύνει τη συμμετοχή των μαθητών/τριών στις διάφορες δραστηριότητες εντός και εκτός τάξης, ακολουθώντας το ημερήσιο πρόγραμμα του σχολείου.
5. Συμμετέχει στη διερεύνηση των αναγκών και στη διαμόρφωση του εξατομικευμένου προγράμματος εκπαίδευσης των μαθητών/τριών, υποβάλλοντας ανάλογες προτάσεις στους εκπαιδευτικούς στο πεδίο των αρμοδιοτήτων του.
6. Εισηγείται συγκεκριμένο πρόγραμμα, σύμφωνα με τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/τριών, το οποίο καταρτίζεται από τη διεύθυνση του σχολείου, μετά από συνεργασία και με τους/τις εκπαιδευτικούς των τμημάτων των μαθητών/τριών.
7. Συνεργάζεται με τους γονείς/κηδεμόνες των μαθητών/τριών που υποστηρίζει, ενημερώνεται για τις ιδιαίτερες ανάγκες αυτών και ενημερώνει για θέματα της αρμοδιότητάς του, σε συνεργασία με τη Διεύθυνση του σχολείου.
8. Σε περίπτωση βραχύχρονης απουσίας των μαθητών/τριών που υποστηρίζει, από οποιαδήποτε δραστηριότητα του σχολικού προγράμματος, αναλαμβάνει εργασίες που τα όργανα διοίκησης του σχολείου δύνανται να αναθέσουν, είτε εντός του σχολικού χώρου είτε εκτός αυτού σε προγραμματισμένη δραστηριότητα του σχολείου. Σε περίπτωση μακροχρόνιας απουσίας των υποστηριζόμενων μαθητών/τριών, με απόφαση του Περιφερειακού Διευθυντή Εκπαίδευσης ύστερα από πρόταση του Π.Υ.Σ.Ε.Π., τοποθετείται για την άσκηση καθηκόντων σε άλλη σχολική μονάδα για την υποστήριξη μαθητή/τριας ή μαθητών/μαθητριών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, για τον/τους οποίο/ους έχει εκδοθεί απόφαση έγκρισης υποστήριξης.

9. Συμμετέχει ισότιμα στο Σύλλογο Διδασκόντων της σχολικής μονάδας που υπηρετεί και λαμβάνει μέρος στις δραστηριότητες και στις αποφάσεις.
10. Δεν απαλλάσσεται από γενικά ή ειδικά καθήκοντα και από την ανάληψη εργασιών που τα όργανα διοίκησης του σχολείου μπορεί να του αναθέσουν στο πλαίσιο της ίσης μεταχείρισης με τα υπόλοιπα μέλη του Συλλόγου Διδασκόντων.
11. Κατά την ώρα των διαλειμμάτων φροντίζει για την κάλυψη των αναγκών των μαθητών και συνεργάζεται με τους/τις εφημερεύοντες/ουσες.
12. Η Διεύθυνση του σχολείου σε συνεργασία με το Σύλλογο Διδασκόντων εξασφαλίζει χρόνο διαλλείματος δεκαπέντε (15) λεπτών, στο ΕΒΠ, κατά τη διάρκεια του ημερήσιου προγράμματος.
13. Το εβδομαδιαίο υποχρεωτικό ωράριο του υποστηρικτικού έργου του ΕΒΠ καθορίζεται σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις για το ωράριο του ΕΒΠ και σε καμία περίπτωση ο χρόνος παραμονής του στη σχολική μονάδα δεν μπορεί να είναι α) μικρότερος του διδακτικού ωραρίου των υποστηριζόμενων μαθητών/τριών και β) μεγαλύτερος του εργασιακού ωραρίου των τριάντα (30) ωρών την εβδομάδα.

3. Το έργο του ΕΒΠ στη γενική εκπαίδευση

Σύμφωνα με την παρ.5β του άρθρου 56 του Ν.3966/2011,ΦΕΚ Α 118/24.5.2011, η οποία αντικατέστησε το άρθρο 18 του ν. 3699/2008, ορίζεται ότι:

«1. Για θέματα αυτοεξυπηρέτησης, καθημερινής διαβίωσης και λειτουργικών διευκολύνσεων, καθώς και για την παράλληλη εκπαίδευση σε θέματα κοινωνικής προσαρμογής, αυτόνομης διαβίωσης και

δημιουργικών δραστηριοτήτων των μαθητών με αναπηρία και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν στα γενικά σχολεία προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης χωρίς παράλληλη στήριξη από εκπαιδευτικό ΕΑΕ ή που φοιτούν σε ΣΜΕΑΕ, προσλαμβάνεται ΕΒΠ.

2. Το ΕΒΠ ασκεί καθήκοντα φροντίδας των μαθητών και βοηθητικά εκπαιδευτικά καθήκοντα. Στο ΕΒΠ καταβάλλονται οι αποδοχές και οι πάσης φύσεως πρόσθετες αμοιβές και αποζημιώσεις που καταβάλλονται στο εκπαιδευτικό προσωπικό κατηγορίας ΔΕ της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις.»

Η παρουσία του Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού στην γενική αγωγή, έχει ως σκοπό την ισότιμη συμμετοχή όλων των μαθητών/τριών στην εκπαιδευτική διαδικασία, την προσαρμογή και διευκόλυνση στη σχολική τους ζωή.

Συγκεκριμένα κατά την ανάληψη καθηκόντων του:

Πραγματοποιεί προγραμματισμένη συνάντηση γνωριμίας και ενημέρωσης με τον/την εκάστοτε Διευθυντή/τρια, για τον τρόπο που λειτουργεί.

Ενημερώνεται για το ιστορικό του/ης μαθητή/τριας που θα αναλάβει από τον ατομικό φάκελο, ο οποίος περιλαμβάνει την γνωμάτευση του ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ με τις κατευθυντήριες οδηγίες, τις φόρμες αξιολόγησης από τους εκπαιδευτικούς, προηγούμενες αξιολογήσεις ΕΒΠ και τυχόν ιατρικές γνωματεύσεις για υπάρχοντα προβλήματα υγείας. Κρίνεται σκόπιμο να διευκρινιστεί πως ο φάκελος αυτός εντάσσεται στα εμπιστευτικά αρχεία, οπότε απαιτείται διακριτικότητα από όσους τα συμβουλευονται, ώστε να διασφαλιστεί το απόρρητο.

Λαμβάνονται υπόψη οι ανάγκες του/ης μαθητή/τριας και έπειτα από συνεργασία με τους/τις εκπαιδευτικούς, τους γονείς/κηδεμόνες καθώς και μετά από παρατήρηση, αποφασίζεται από το ΕΒΠ ο τρόπος που θα εργαστεί μαζί του. Κάθε περίπτωση απαιτεί ξεχωριστό τρόπο αντιμετώπισης εφόσον η εξατομίκευση αποτελεί χαρακτηριστικό γνώρισμα της ύπαρξης του ΕΒΠ στη γενική εκπαίδευση. Έπειτα κατατίθεται το πρόγραμμα στη Διεύθυνση του σχολείου το οποίο διευκρινίζει τον τρόπο που θα εργαστεί και τα προγράμματα που θα εφαρμόσει. Κύριο μέλημα της πρακτικής εφαρμογής της δουλειάς του είναι η όσο το δυνατόν ανεξαρτητοποίηση του μαθητή και η κατάκτηση δεξιοτήτων για την αυτοεξυπηρέτηση του. Εφαρμόζει προγράμματα όπως:

- Προσωπικής υγιεινής
- Ενίσχυσης δεξιοτήτων σίτισης
- Ενίσχυσης δεξιοτήτων τουαλέτας
- Διαρκής ενθάρρυνση και υποστήριξη
- Ενίσχυση κοινωνικών δεξιοτήτων και δεξιοτήτων καθημερινής ζωής

Το καθηκοντολόγιο του Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού διασφαλίζει τη θέση του μέσα στη σχολική μονάδα και θέτει τα όρια εμπλοκής του και ανάληψης καθηκόντων. Εξασφαλίζοντας την ομαλότερη συνεργασία.

Για παιδαγωγικά θέματα αλλά και βοήθεια στο εξατομικευμένο πρόγραμμα (ΕΠΕ) των μαθητών/τριών, το ΕΒΠ μπορεί και πρέπει να απευθυνθεί στις Επιτροπές Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ) και στα Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕ.Δ.Α.Σ.Υ)

Πολύ σημαντικό είναι να χτίσει μια σχέση εμπιστοσύνης και καλής συνεργασίας με όλους τους εκπαιδευτικούς του τμήματος πάντα προς όφελος των μαθητών/τριών. Έχει διακριτική παρουσία στην τάξη, βοηθάει χωρίς να παρεμποδίζει την εκπαιδευτική διαδικασία, ενισχύοντας την αλληλεπίδραση του υποστηριζόμενου παιδιού ή εφήβου με τους/τις συμμαθητές/τριες του.

Η άρτια και ευοδωτική συνεργασία του ΕΒΠ με το σχολείο, τους γονείς/ κηδεμόνες και τους ίδιους τους μαθητές/τριες συμβάλλει στην ενεργή, επιτυχημένη και πλήρη συμμετοχή των μαθητών/τριών στις δράσεις της σχολικής ζωής.

3.1 Συνεργασία με γονείς/ κηδεμόνες

Η συνεργασία με τους γονείς/ κηδεμόνες αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι του έργου του για την καλύτερη επίτευξη των στόχων του. Η άμεση επικοινωνία με τον γονέα/κηδεμόνα κρίνεται απαραίτητη εντός του εργασιακού πλαισίου. Οι γονείς/κηδεμόνες ενημερώνουν το ΕΒΠ για τις εξατομικευμένες ανάγκες του

παιδιού σε συνεργασία με τους θεραπευτές, ειδικούς, γιατρούς, για τις καθημερινές του συνήθειες καθώς και για τη διαχείριση της συμπεριφοράς του (εφόσον προκύπτουν αντίστοιχα ζητήματα).

Επίσης οι γονείς /κηδεμόνες ενημερώνονται σε προγραμματισμένες συναντήσεις του σχολείου και από το Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό για τον τρόπο με τον οποίο θα εργαστεί, για την πορεία του/ης μαθητή/τριας, για τα προβλήματα που θα προκύψουν στην σχολική ζωή και για τις αλλαγές στο καθημερινό πρόγραμμα.

3.2 Σχέση με τους μαθητές/τριες

Η γνωριμία με τον μαθητή/τρια με το μέλος του ΕΒΠ είναι μια σταδιακή διαδικασία κατά την οποία δίνεται χώρος και χρόνος για την προσαρμογή του/ης, με στόχο τη δημιουργία σχέσης εμπιστοσύνης. Ο τρόπος προσέγγισης έγκειται στην προσωπικότητα του/ης κάθε μαθητή/τριας και τις ανάγκες του. Η διακριτικότητα θεωρείται απαραίτητο στοιχείο, όπως και η ενσυναίσθηση.

4. Αναγκαιότητα Πρώιμης Παρέμβασης στο Νηπιαγωγείο

Σύμφωνα με τον Ευρωπαϊκό Φορέα για την Ανάπτυξη στην Ειδική Αγωγή, μία από τις κεντρικές προτεραιότητες και τα βασικά σημεία των πολιτικών και πρακτικών σχετικά με την Πρώιμη Παρέμβαση εστιάζουν στην πρόσβαση σε μια γενική και ενταξιακή εκπαίδευση και αγωγή στην προσχολική ηλικία (ΕΑΠΗ): Η πρόσβαση σε υψηλής ποιότητας ενταξιακές υπηρεσίες ΕΑΠΗ, οι οποίες είναι διαθέσιμες σε όλους, είναι ωφέλιμη για όλους. Η ΕΑΠΗ προσφέρει τη δυνατότητα για μεγαλύτερη ένταξη των παιδιών με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, προετοιμάζοντας τη μετέπειτα ένταξη τους στα γενικά σχολεία (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2011).

Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 229 του νόμου 4823/2021 – ΦΕΚ Α 136 – 03.08.2021, προβλέπονται προγράμματα πρώιμης εκπαιδευτικής και υποστηρικτικής παρέμβασης σε όλες τις σχολικές μονάδες της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης στους μαθητές/τριες με εκπαιδευτικές, ψυχοκοινωνικές ή άλλου είδους ανάγκες, καθώς και στις οικογένειές τους. Τα προγράμματα αυτά σχεδιάζονται και υλοποιούνται με τη διεπιστημονική συνεργασία εκπαιδευτικών, μελών Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού (ΕΕΠ) – Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (ΕΒΠ) και τη συμμετοχή των γονέων/κηδεμόνων των μαθητών/τριων, από τα

οικεία Κέντρα Διεπιστημονικής Αξιολόγησης, Συμβουλευτικής και Υποστήριξης (ΚΕΔΑΣΥ), καθώς και τις αρμόδιες Επιτροπές Διεπιστημονικής Υποστήριξης (ΕΔΥ).

Από τα παραπάνω διαφαίνεται η αναγκαιότητα της συμμετοχής και συνεργασίας όλων των εμπλεκομένων μελών της σχολικής κοινότητας για την έγκαιρη υποστήριξη των μαθητών/τριών.

Με την παρουσία του ΕΒΠ στην προσχολική αγωγή βελτιώνεται η ένταξη και η κοινωνικοποίηση των νηπίων που υποστηρίζει, τα οποία και εντάσσονται ομαλότερα στο κοινωνικό και σχολικό πλαίσιο, συμβάλλοντας στη διαδικασία της μετάβασης τους στο δημοτικό.

5. Προφίλ δεξιοτήτων μαθητή/τριας

Η συμπλήρωση της φόρμας αξιολόγησης και η συνεχής ενημέρωση του φακέλου του/των υποστηριζόμενου/νων μαθητή/των/τριών από το ΕΒΠ είναι πολύ σημαντική καθώς αναδεικνύει τους στόχους και τις παρεμβάσεις του ΕΒΠ και αποτελεί ανατροφοδοτική διαδικασία. Μέσα από αυτό αναγνωρίζονται οι δεξιότητες και τα θετικά χαρακτηριστικά στοιχεία της προσωπικότητας του, τα οποία ενισχύθηκαν για την επίτευξη της συμμετοχής του/της μαθητή/τριας στις δραστηριότητες της σχολικής ζωής. Το ΕΒΠ θα ενημερώνει το προφίλ δεξιοτήτων, θα καταγράφει τους στόχους που έθεσε καθώς και θα αναφέρονται ενδεικτικά δραστηριότητες που οδήγησαν στην επίτευξη των στόχων. Επίσης θα προτείνει διορθωτικές αλλαγές και προσαρμογές που πρέπει να γίνουν στο χώρο του σχολείου (ράμπα, τουαλέτα ΑμεΑ, μπάρες στήριξης κλπ.) ώστε να είναι εύκολη και ασφαλής η προσβασιμότητα και η αυτονομία του/της μαθητή/τριας. Η αξιολόγηση θα παραδίδεται στη σχολική μονάδα με στόχο την ενημέρωση των εκπαιδευτικών και του επόμενου ΕΒΠ που θα υποστηρίξει το/την μαθητή/τρια.

5.1 ΠΙΝΑΚΑΣ: Άξονες φόρμα αξιολόγησης- Πρακτικές εφαρμογές

Οι άξονες αποτελούν κατευθύνσεις πάνω στις οποίες εργάζεται το Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό. Αφορούν την κοινωνική προσαρμογή, την αναγνώριση και έκφραση συναισθημάτων και τις κινητικές δεξιότητες του/της μαθητή/τριας. Παρακάτω παρατίθενται οι πρακτικές εφαρμογές, οι παρατηρήσεις και τα παραδείγματα αυτών.

*υποθετικά για το παράδειγμα ονομάζουμε ένα μαθητή ως Σ και μία μαθήτριά Ε.

	ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Κοινωνική Προσαρμογή	<p>Χρήση Λεκτικών παιχνιδιών στο διάλειμμα: Πέτρα, ψαλίδι, χαρτί, Σταματήστε το γράμμα. Φτιάχνω ένα σάντουιτς με...</p> <p>Ομαδικά παιχνίδια στο διάλειμμα όπως:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Τρίλιζα. • 1,2,3,στοπ. • αγαλματάκια ακούνητα. <p>ζαροδιαδρομές κ.α</p>	<p>Η προσέγγιση φίλων δεν είχε κατακτηθεί. Δόθηκε η ευκαιρία να διασκεδάσουν μαζί με τον Σ. με παιχνίδια πιο στατικά στην αρχή και στη συνέχεια όσο η κινητική του κατάσταση βελτιωνόταν πρόσθεσα παιχνίδια με περισσότερη κίνηση. Η υποστήριξη από την ομάδα των φίλων του, εκτόξευσε την αυτοπεποίθησή του αλλά και κινητικά προσπαθούσε με</p>

		περισσότερο ζήλο να βελτιωθεί Ο Σ. ένιωσε τη χαρά της συμμετοχής αλλά και την αποδοχή που τόσο επιζητούσε.
	<p>Διαρκής εμπύχωση και ενθάρρυνση για τη συμμετοχή σε ομαδικές δραστηριότητες της τάξης.</p> <p>Ενεργή συμμετοχή στη θεατρική αγωγή.</p> <p>Παιχνίδι με νερομπογιές, ζυμάρι και με μουσικά όργανα όταν ήταν δυνατό (π.χ. σε «κενά»), πάντα σε στενή συνεργασία με τον εκπαιδευτικό της τάξης και τους εκπαιδευτικούς ειδικοτήτων</p>	<p>Άρχισε να δέχεται να αγγίζει κόλες, μπογιές, ζυμάρι κ.α.) όμως παραμένει ένας τομέας που πρέπει να ενισχυθεί κι άλλο.</p>
ΣΤΑΣΗ ΜΑΘΗΣΗΣ	<p>1.Συγκέντρωση</p> <p>Ο βαθμός συγκέντρωσης του ενισχύθηκε με συχνά και σύντομα διαλείμματα. Για να μην ενοχλείται η τάξη, παρέμενε στη θέση του και χαλάρωνε με sensory bottle, με ζωγραφική, με antistressball κ.α.</p> <p>Είχα κολλημένες κάρτες με κανόνες στους τοίχους ώστε άμεσα να έχει πρόσβαση σε αυτούς.</p> <p>Οπτικοποίησα το πρόγραμμα του ώστε να επικεντρώνετε σε κάθε δραστηριότητα</p>	<p>Η συγκέντρωση βελτιώθηκε σημαντικά. Καταβάλει ο ίδιος μεγάλη προσπάθεια. Χρειάζεται τα ολιγόλεπτα διαλείμματα μελέτης και για να ξεκουράζεται το σώμα του από την ιδιαίτερη στάση διαβάσματος που έχει.</p> <p>Μάλαξη στην πλάτη για λίγα δευτερόλεπτα αποδεικνύεται ευεργετική για τον Σ.</p>

	αλλά και να γνωρίζει με σαφήνεια την επόμενη.	
	<p>2. Συμμετοχή Πίνακες επιβράβευσης ,θετικοί ενισχυτές (όπως να παίξουμε αυτοσχέδια «Ναυμαχία», στο διάλλειμα), ενθάρρυνση και ενίσχυση κάθε ώρα και για κάθε δραστηριότητα, έφεραν πολύ καλά αποτελέσματα στην ενεργό συμμετοχή του σε όλες τις δράσεις της σχολικής ζωής.</p>	<p>Καθώς ο ίδιος έχει έντονο το αίσθημα της ακεραιότητας δυσκολεύτηκε αρκετά να «παρουσιάζει» τον εαυτό του μέσα στην τάξη, πχ: να διαβάζει, να σηκώνεται στον πίνακα. Όμως με την ενθαρρυντική και υποστηρικτική στάση του δασκάλου της τάξης και τη δική μου καταφέραμε σημαντικά βήματα.</p>
	<p>3. Χρόνος απόκρισης δραστηριότητας Προκειμένου να βελτιωθούν οι χρόνοι στον ελεύθερο χρόνο μεταξύ των μαθημάτων (όταν υπήρχε) αλλά και εκμεταλλευόμενοι το διάλλειμα παίζαμε παιχνίδια οπτικής αντίληψης, συντονισμού μάτι-χέρι, αντίληψης χώρου , μνήμης κ.α.</p>	<p>Το να μπορεί ο Σ. να αλληλεπιδράσει σωστά με το περιβάλλον και να αντιδρά σε απρόβλεπτα γεγονότα εξαρτήθηκε άμεσα από το χρόνο απόκρισης του. Ο χρόνος απόκρισης χρειάζεται να βελτιωθεί κι άλλο. Ο Σ. διασκέδαζε με τα παιχνίδια, στα οποία αργότερα εντάχθηκαν και οι φίλοι του, αλλά παράλληλα κατάφερε να βελτιωθεί σημαντικά.</p>
	<p>4. Επίδοση Έμαθε τεχνικές διαβάσματος, όπως π.χ. για να κάνει ανάγνωση να χρησιμοποιεί χάρτινη καρτέλα που να απομονώνει μία λέξη τη</p>	<p>Η επίδοση του βελτιώθηκε με ευέλικτη προσαρμογή της διαδικασίας μάθησης σύμφωνα με τις εξατομικευμένες του ανάγκες</p>

	<p>φορά, να υπογραμμίζει με <i>stabilo</i> ότι τον δυσκολεύει και να το εξηγούμε σε δεύτερο χρόνο κ.α. Όσον αφορά το γράψιμο ή την αντιγραφή, κάτι που παίρνει στον Σ περισσότερο χρόνο, με αποτέλεσμα να μένει πολύ πίσω, συμφωνήθηκε από το δάσκαλό της τάξης, το γονέα και εμένα να κάνει την προσπάθεια του και μετά να συμπληρώνω εγώ ότι χρειάζεται (Να σημειώσω πως έγινε προσαρμογή στις ανάγκες του στο κείμενο της αντιγραφής, της ορθογραφίας, μειώθηκε ο όγκος των ασκήσεων των μαθηματικών κ.α.)</p>	
--	---	--

ΚΙΝΗΤΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

ΑΞΟΝΕΣ	ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
<p>ΧΡΗΣΗ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΥΩΝ (ΑΔΡΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ)</p>	<p>Μιμείται αδρές κινήσεις ιδιαίτερα αν γίνονται με μουσική, η μεγαλύτερη δυσκολία είναι στα πόδια. Για το λόγο αυτό προσπάθησα εντατικά στην αποκοπή της πάνας,</p>	<p>Η Ε. αγαπά πολύ το χορό και τη μουσική. Βάζοντας video στο youtube με κλασικό μπαλέτο (αγαπημένο της η «sugar plum fairy», από τον Καρυοθραύστη, Tchaikovsky), χορεύαμε μαζί και έκανε με επιτυχία</p>

	<p>σταμάτησε η χρήση του ανελκυστήρα, καθ' υπόδειξη της φυσικοθεραπεύτριας, οπότε και έμαθε να ανεβοκατεβαίνει τη σκάλα μόνη της (πάντα με επίβλεψη). Λόγο ύψους και αστάθειας, ξεκινήσαμε με τραπεζάκι και καρέκλα νηπιαγωγείου και μετέπειτα πέρασε σε θρανίο και καρέκλα δημοτικού</p>	<p>τις κινήσεις που της έδειχνα.</p>
<p>ΧΡΗΣΗ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΜΙΚΡΩΝ ΜΥΩΝ (ΛΕΠΤΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ)</p>	<p>Μιμείται απλές κινήσεις με ευκολία, ιδιαίτερα όταν δίνονται με παιγνιώδη μορφή.</p>	<p>Αγαπημένα παιχνίδια της Ε. είναι τα κουζινικά, με αυτά ξεκίνησε να μιμείται απλές κινήσεις .Δεν χειρίζεται εύκολα αντικείμενα από χαρτί , καθώς στην προσπάθεια της να τα διαχειριστεί τα σκίζει</p>
<p>ΧΡΟΝΟΣ ΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΑΔΡΗΣ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ</p>	<p>Ξεκινώντας λίγο νωρίτερα από τα άλλα παιδιά, προσθέτοντας αρκετές δραστηριότητες κίνησης και με συνεχή ενθάρρυνση και επιβράβευση καταφέραμε να βελτιώσει τους χρόνους της π.χ. μετάβασης της από τη μία τάξη στην άλλη, αλλά και στην εναλλαγή από τη μία δραστηριότητα στην άλλη</p>	<p>Παραμένει ωστόσο ένας τομέας που πρέπει να ενισχυθεί περισσότερο .</p>

<p>ΧΡΟΝΟΣ ΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΛΕΠΤΗΣ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ</p>	<p>Ενισχύθηκε η αντίληψη, η επεξεργασία των πληροφοριών /οδηγιών, μέσα από την εξοικείωση με ποικίλα υλικά και δραστηριότητες (ζυμαράκι, κατασκευές σε συνεργασία με την Εικαστικό της τάξης, αλλά και Δραστηριότητες Καθημερινής Ζωής, όπως να μάθει να δένει τα κορδόνια της κ.α.)</p>	<p>Η παρατήρηση των αναγκών , των αδυναμιών αλλά και των δεξιοτήτων και των ενδιαφερόντων της Ε. αποτέλεσε «κλειδί» για την επιτυχημένη πορεία. Με την κατάλληλη προετοιμασία αλλά και με την πρότερη συνεννόηση και ευοδωτική συνεργασία με τους υπόλοιπους συναδέλφους της σχολικής μονάδας χαρίσαμε πολλές επιβραβεύσεις, πολλή αυτοπεποίθηση και ένα μεγάλο διαρκές χαμόγελο στην Ε.</p>
---	--	--

Γενικές Παρατηρήσεις (παράδειγμα)

Ο Σ. είναι υπέροχο και μοναδικό παιδί , είναι ανοιχτός και δεκτικός, το μόνο που χρειάζεται για να συνεργαστείς μαζί του είναι χιούμορ, κέφι και αγάπη .

Η/Ο ΕΒΠ

5.2 Φόρμα αξιολόγησης

Ακολουθεί φόρμα προς εκτύπωση και συμπλήρωση, στην οποία δύναται το ΕΒΠ να κάνει τις απαραίτητες αλλαγές σύμφωνα με τις ιδιαιτερότητες του προγράμματος του/της εκάστοτε μαθητή/τριας.

ΕΙΔΙΚΟ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

ΠΡΟΣ: .....

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ/ΤΡΙΑΣ:

.....

ΕΒΠ: .....

Σχολικό Έτος: 202..... - 202....

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ

ΑΞΙΟΝΕΣ	ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Κοινωνική Προσαρμογή		
ΣΤΑΣΗ ΜΑΘΗΣΗΣ	1.Συγκέντρωση	
	2.Συμμετοχή	
	3.Χρόνος απόκρισης δραστηριότητας	
	4.Επίδοση	

ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΚΑΙ ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ

ΑΞΟΝΕΣ	ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΑΝΑΓΝΩΡΙΣΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ		
ΕΚΦΡΑΣΗ ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΩΝ		
ΕΝΣΥΝΑΙΣΘΗΣΗ		

ΚΙΝΗΤΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

ΑΞΟΝΕΣ	ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
ΧΡΗΣΗ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΜΕΓΑΛΩΝ ΜΥΩΝ (ΑΔΡΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ)		
ΧΡΗΣΗ, ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΜΙΚΡΩΝ ΜΥΩΝ (ΛΕΠΤΗ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑ)		
ΧΡΟΝΟΣ ΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ ΑΔΡΗΣ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ		
ΧΡΟΝΟΣ		

ΑΠΟΚΡΙΣΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ Σ ΛΕΠΤΗΣ ΚΙΝΗΤΙΚΟΤΗΤΑΣ		
---	--	--

Γενικές Παρατηρήσεις

.....

.....

.....

Η/Ο ΕΒΠ

B// ΕΙΔΙΚΟ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ- ΕΙΔΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1. Το έργο του Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού στις ΣΜΕΑΕ

Το ΕΒΠ ασκεί τα καθήκοντα του και σε ΣΜΕΑΕ (Σχολικές Μονάδες Ειδικής Αγωγής Εκπαίδευσης –Ειδικά Σχολεία) και καλείται να παίξει ουσιαστικό ρόλο στην εκπαίδευση των μαθητών/τριών, βοηθώντας στην εκπόνηση του εκπαιδευτικού προγράμματος της τάξης ή στο εξατομικευμένο πρόγραμμα του/της εκάστοτε μαθητή/τριας.

Το πρόγραμμα δημιουργείται με τη συνδρομή και τη συνεργασία του ΕΒΠ με την διεπιστημονική ομάδα. Η διεπιστημονική ομάδα αποτελείται από το εξειδικευμένο εκπαιδευτικό προσωπικό του σχολείου όπως ο/η δάσκαλος/α ειδικής αγωγής, ο/η λογοθεραπευτής/τρια, ο/η ψυχολόγος, ο/η εργοθεραπευτής/τρια, ο/η φυσικοθεραπευτής/τρια, ο/η σχολικός/η νοσηλεύτης/τρια, ο/η κοινωνικός/η λειτουργός, ο/η γυμναστής, κ.α.

Το ΕΒΠ ακολουθεί το πρόγραμμα και προτείνει αλλαγές και λύσεις όπου χρειαστεί.

Εκπαιδεύει και υποστηρίζει τους /τις μαθητές/τριες για την αυτονομία και την αυτοεξυπηρέτηση τους.

Συχνά οι έννοιες αυτοεξυπηρέτηση και αυτονομία περιορίζονται λαθεμένα σε ό,τι έχει να κάνει με την προσωπική υγιεινή του/της μαθητή/τριας. Αυτονομία και αυτοεξυπηρέτηση περιλαμβάνουν όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά που κάνουν το/τη μαθητή/τρια να ακολουθεί και να συμμετέχει ενεργά σε όλες τις δράσεις τις σχολικής ζωής:

- Κοινωνική αλληλεπίδραση,
- δεξιότητες προσαρμογής,
- επικοινωνία,
- εκτέλεση εντολών/ακολουθία οδηγιών,
- Δήλωση αιτήματος (λεκτικά, μη λεκτικά)
- επίλυση απλών προβλημάτων καθημερινότητας
- καθαριότητα (προσωπικών ειδών, θρανίο κ.α.)
- διατροφή
- ένδυση
- προσωπική υγιεινή

Να σημειωθεί και να υπογραμμιστεί ότι στην ειδική αγωγή οι παραπάνω στόχοι αφορούν πολλές ειδικότητες, αυτό δε σημαίνει ότι το ΕΒΠ παρεμβαίνει στο έργο των άλλων ειδικοτήτων. Ο στόχος όλων είναι κοινός, όμως η κάθε ειδικότητα παρεμβαίνει με τα δικά της «εργαλεία». Η συνεργασία των διαφόρων

ειδικοτήτων είναι αυτή που θα φέρει τα μέγιστα αποτελέσματα και την επίτευξη των στόχων που έχουν θέσει για κάθε μαθητή.

Το ΕΒΠ σε συνεννόηση με το/ην εκπαιδευτικό του τμήματος, τον/την διευθυντή/τρια, μπορεί να παρέχει εξατομικευμένο πρόγραμμα παρέμβασης ή σε συνεργασία και με άλλους ΕΒΠ του σχολείου να δημιουργήσουν ομάδα και να κάνουν καινοτόμα προγράμματα προς επίτευξη των παραπάνω στόχων αυτονομίας και αυτοεξυπηρέτησης, μέσα από ομαδικά παιχνίδια, κουκλοθέατρο, ζωγραφική, χειροτεχνίες, πηλοπλαστική, δραστηριότητες αυτόνομης διαβίωσης κ.α.

Η καταγραφή των στόχων, των δραστηριοτήτων και των παρατηρήσεων του ΕΒΠ αποτελεί ένα σπουδαίο ιστορικό του παιδιού, άκρως βοηθητικό για τους εκπαιδευτικούς που θα ακολουθήσουν.

2. Καθηκοντολόγιο ΕΒΠ στις ΣΜΕΑΕ(ΦΕΚ 2585/2018)

1. Υποβοηθούν τους/τις μαθητές/τριες στις βασικές τους ανάγκες, όπως τη χρήση τουαλέτας, ατομική υγιεινή, καθαριότητα, αλλαγή ρούχων, σίτιση και γενικότερα στην αυτοεξυπηρέτηση τους. Σε εξαιρετικά δύσκολες και ιδιαίτερες περιπτώσεις μαθητών/τριών, έχουν τη συνδρομή και του λοιπού προσωπικού του σχολείου με την ενημέρωση/έγκριση της διεύθυνσης
2. Συνεργάζονται με τους/τις εκπαιδευτικούς των τάξεων, απασχολούν δημιουργικά τους/τις μαθητές/τριες και ενθαρρύνουν τη συμμετοχή τους στις διάφορες δραστηριότητες εντός και εκτός τάξης, ακολουθώντας το ημερήσιο πρόγραμμα του σχολείου. Δεν υποκαθιστούν τους εκπαιδευτικούς των τμημάτων, οι οποίοι έχουν την ευθύνη εκπαίδευσης των μαθητών/τριών.
3. Βοηθούν στην αποβίβαση και επιβίβαση των μαθητών/τριών στα σχολικά λεωφορεία, χωρίς να τους /τις συνοδεύουν στα δρομολόγια, συνεργαζόμενοι με τους/τις εφημερεύοντες/ουσες,
4. Συμμετέχουν στις συνεδριάσεις ως μέλη του συλλόγου προσωπικού του σχολείου. Λαμβάνουν μέρος ισότιμα στις δραστηριότητες του και διατυπώνουν τις απόψεις τους για θέματα που εμπíπτουν στην αρμοδιότητα τους ή είναι γενικότερου ενδιαφέροντος. Δεν απαλλάσσονται από τα γενικά ή ειδικά καθήκοντα και από την ανάληψη εργασιών που η διεύθυνση του σχολείου μπορεί να τους αναθέσει στο πλαίσιο της ίσης μεταχείρισης.
5. Επικοινωνούν με τους γονείς/κηδεμόνες, έπειτα από συνεννόηση με τη διεύθυνση, ενημερώνοντας τους για θέματα διαβίωσης των μαθητών/τριών στο σχολείο και τους προτείνουν τρόπους στήριξης και καθημερινής φροντίδας στο σπίτι, αντίστοιχους με αυτούς που εφαρμόζονται στο σχολείο.
6. Εξαιρούνται από τις εφημερίες του σχολείου λόγω της ιδιομορφίας που παρουσιάζει το εργασιακό τους πρόγραμμα, το οποίο μπορεί να διαφοροποιείται εξαιτίας των μη προβλέψιμων αναγκών των

μαθητών/τριών. Η Διεύθυνση του σχολείου σε συνεργασία με το Σύλλογο Διδασκόντων εξασφαλίζει χρόνο διαλείμματος δεκαπέντε (15) λεπτών, στο ΕΒΠ, κατά τη διάρκεια του ημερήσιου προγράμματος.

7. Παρευρίσκονται και προσφέρουν τις υπηρεσίες στους/στις μαθητές/τριες τουλάχιστον 15 λεπτά πριν την έναρξη λειτουργίας του σχολείου.

3. Ο ρόλος του Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού στις σχολικές μονάδες ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης

1. Το ΕΒΠ προσλαμβάνεται σε ΣΜΕΑΕ σε όλες τις βαθμίδες εκπαίδευσης :

- Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση (Ειδικό Νηπιαγωγείο, Ειδικό Δημοτικό Σχολείο)
- Δευτεροβάθμια εκπαίδευση (Ε.Ε.Ε.ΕΚ, Ειδικό Γυμνάσιο, ΕΝΕΕΓΥΛ)

2. Το Ειδικό Βοηθητικό Προσωπικό υποστηρίζει και εκπαιδεύει τους/τις μαθητές/τριες σε θέματα καθημερινών πρακτικών δεξιοτήτων, ατομικής υγιεινής, αυτοεξυπηρέτησης:

« 1. Για θέματα αυτοεξυπηρέτησης, καθημερινής διαβίωσης και λειτουργικών διευκολύνσεων, καθώς και για την παράλληλη εκπαίδευση σε θέματα κοινωνικής προσαρμογής, αυτόνομης διαβίωσης και δημιουργικών δραστηριοτήτων των μαθητών με αναπηρία και με ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που φοιτούν στα γενικά σχολεία προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης χωρίς παράλληλη στήριξη από εκπαιδευτικό ΕΑΕ ή που φοιτούν σε ΣΜΕΑΕ, προσλαμβάνεται ΕΒΠ. 2. Το ΕΒΠ ασκεί καθήκοντα φροντίδας των μαθητών και βοηθητικά εκπαιδευτικά καθήκοντα...» (άρθρο 56 Ν. 3966/2011, ΦΕΚ Α 118/24.5.2011)

3. Το ΕΒΠ υποστηρίζει μαθητές /τριες μέσα στην τάξη πάντα με την παρουσία και τις οδηγίες του/της εκπαιδευτικού, σε καμία περίπτωση δεν αντικαθιστά τον/την εκπαιδευτικό της τάξης και δεν αναπληρώνει διδακτικά κενά : «Δεν υποκαθιστούν τους/τις εκπαιδευτικούς των τμημάτων, οι οποίοι έχουν την ευθύνη εκπαίδευσης των μαθητών/τριών» (66082/Δ3 ΦΕΚ Β 1585 – 08.05.2018).

4. Το ΕΒΠ είναι ισότιμο μέλος του Συλλόγου Διδασκόντων

« Συμμετέχουν στις συνεδριάσεις ως μέλη του συλλόγου προσωπικού του σχολείου. Λαμβάνουν μέρος ισότιμα στις δραστηριότητες του και διατυπώνουν τις απόψεις τους για θέματα που εμπíπτουν στην αρμοδιότητα τους ή είναι γενικότερου ενδιαφέροντος. Δεν απαλλάσσονται από τα γενικά η ειδικά καθήκοντα και από την ανάληψη εργασιών που η διεύθυνση του σχολείου μπορεί να τους αναθέσει στο πλαίσιο της ίσης μεταχείρισης »(27922/Γ6/ 08-03-2007 (449 Β)).

5. Συμμετέχει στις παιδαγωγικές συναντήσεις τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση των ΕΠΕ (Εξατομικευμένο Πρόγραμμα Εκπαίδευσης) των μαθητών.

Για τον σχεδιασμό, την υλοποίηση και την αξιολόγηση των ΕΠΕ των μαθητών/τριών πραγματοποιούνται παιδαγωγικές συναντήσεις των εκπαιδευτικών με τα μέλη Ε.Ε.Π. και Ε.Β.Π. που διδάσκουν ή υποστηρίζουν

τους συγκεκριμένους μαθητές. Για την σύνταξη των Ε.Π.Ε. των μαθητών/τριών λαμβάνονται υπόψη: α) οι γνωματεύσεις και οι εισηγήσεις των ΚΕ.ΔΑ.ΣΥ., β) οι αξιολογήσεις και οι προτάσεις των εκπαιδευτικών και των μελών του Ε.Ε.Π., γ) τα ενδιαφέροντα και οι ιδιαίτερες κλίσεις των μαθητών/τριών και δ) οι απόψεις των γονέων/κηδεμόνων, οι οποίοι ενημερώνονται και διατυπώνουν τη γνώμη τους. Σε όποιο στάδιο της διαδικασίας κριθεί απαραίτητο από τη Διεύθυνση ή το Σύλλογο Διδασκόντων του σχολείου, ζητείται η συνδρομή των Σχολικών Συμβούλων Ε.Α.Ε. ή/και των οικείων ΚΕΔΑΣΥ.

6. Έχουν πρόσβαση στους ατομικούς φακέλους των μαθητών/τριών και τους ενημερώνουν με αξιολογήσεις (φόρμα αξιολόγησης ή περιγραφική αξιολόγηση) στους τομείς που είναι υπεύθυνοι και μέσα στα ενδιαφέροντά τους.

Για όλους τους/τις μαθητές/τριες τηρούνται Ατομικοί Φάκελοι, οι οποίοι ενημερώνονται από το προσωπικό που διδάσκει ή υποστηρίζει τους/τις μαθητές/τριες. Συγκεκριμένα, στους Ατομικούς Φακέλους καταχωρίζονται εκθέσεις αξιολόγησης, τα Ε.Π.Ε. των μαθητών/τριών τα οποία συμπεριλαμβάνουν τους βραχύχρονους και μακρόχρονους στόχους, ενδεικτικά φύλλα εργασίας ή αξιολόγησης, γνωματεύσεις, και άλλα στοιχεία. Οι Ατομικοί Φάκελοι φυλάσσονται σε ασφαλή χώρο με ευθύνη της Διεύθυνσης του σχολείου, ενώ σε αυτούς έχουν πρόσβαση οι εκπαιδευτικοί και τα μέλη του Ε.Ε.Π. και Ε.Β.Π. που διδάσκουν ή υποστηρίζουν τους συγκεκριμένους μαθητές/τριες, τηρώντας σε κάθε περίπτωση τον κώδικα δεοντολογίας και τις διατάξεις περί προστασίας του ατόμου από την επεξεργασία δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα. (Ενέργειες προγραμματισμού του εκπαιδευτικού έργου των Γυμνασίων Ε.Α.Ε., Λυκείων Ε.Α.Ε., Ενιαίων Ειδικών Επαγγελματικών Γυμνασίων-Λυκείων (ΕΝ.Ε.Ε.ΓΥ-Λ) και των Εργαστηρίων Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (Ε.Ε.Ε.ΕΚ., «Ενέργειες προγραμματισμού του εκπαιδευτικού έργου των Ειδικών Νηπιαγωγείων και των Ειδικών Δημοτικών Σχολείων »).

Το ΕΒΠ έχει άμεση, καθημερινή, πολύωρη επαφή με τους μαθητές/τριες, η αξιολόγηση του και η συμμετοχή του στα ΕΠΕ των μαθητών/τριων, κρίνεται αναγκαία για την ολοκληρωμένη εικόνα του/της μαθητή/τριας.

7. Το υποχρεωτικό ωράριο του ΕΒΠ είναι 30 υποστηρικτικές ώρες :

Σύμφωνα με το (ΦΕΚ Β 1585/2018): 2) Του Κλάδου ΔΕ01 Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού (ΕΒΠ) τριάντα (30) ώρες. Το ανωτέρω ωράριο, των περιπ. 1 και 2, υλοποιείται παράλληλα με το διδακτικό ωρολόγιο πρόγραμμα λειτουργίας της σχολικής μονάδας και οι ώρες αντιστοιχούν με τις διδακτικές ώρες).

Ακολουθώντας το ωρολόγιο πρόγραμμα της μονάδας, θα πρέπει να συντάσσεται σε συνεργασία με τον Διευθυντή, εβδομαδιαίο πρόγραμμα με τις ατομικές υποστηρικτικές ώρες, εκπαιδευτικά προγράμματα (αγωγή τουαλέτας, εκπαίδευση σίτισης, στοματική υγιεινή κ.α.), τυχόν συνεργασίες με εκπαιδευτικούς - ΕΕΠ και με την υποστήριξη τμήματος όπου έχει κριθεί απαραίτητο σε συνεργασία με τον /την εκπαιδευτικό του τμήματος και τον Διευθυντή.

4. Συνεργασία ΕΒΠ με το προσωπικό της σχολικής μονάδας

Ο ρόλος του ΕΒΠ είναι καθοριστικός στην ομαλή διαδικασία της εκπαίδευσης ενός/μίας μαθητή/τριας. Η συνεργασία με τις υπόλοιπες ειδικότητες στο σχολικό περιβάλλον είναι αναγκαία. Για να διασφαλιστεί η ομαλότητά της, είναι απαραίτητο να υπάρχει ομαδικότητα, προγραμματισμός και υπευθυνότητα. Η συνεργασία απαιτεί ισότητα μεταξύ των συμμετεχόντων, βασίζεται σε αμοιβαίους στόχους και εξαρτάται από την κοινή ευθύνη για τη λήψη αποφάσεων. Τα άτομα που συνεργάζονται μοιράζονται τους πόρους τους όπως επίσης και την ευθύνη για τα αποτελέσματα αυτής. Μια αποτελεσματική συνεργασία θα διασφαλίσει τη ομαλή διαδικασία της εκπαίδευσης του/της μαθητή/τριας.

Μεγάλη προσοχή απαιτείται στην διατήρηση των ρόλων κατά την διάρκεια μιας σχολικής ημέρας. Ο ρόλος του ΕΒΠ είναι υποστηρικτικός και δεν αντικαθιστά καμία άλλη ειδικότητα, γι' αυτό η γνώση του καθηκοντολογίου είναι απαραίτητη. Οι παρακάτω οδηγίες αφορούν τη συνεργασία με κάθε ειδικότητα ξεχωριστά οι οποίες είναι βασισμένες στο καθηκοντολόγιο.

Συνεργασία με τη διεύθυνση

Σε εξαιρετικά δύσκολες και ιδιαίτερες περιπτώσεις μαθητών/τριών και μετά από έγκριση της διεύθυνσης επιτρέπεται η συνδρομή και άλλων ειδικοτήτων στην υποβοήθηση των βασικών αναγκών των μαθητών/τριών (Υπουργική Απόφαση 27922/Γ6/08-03-2007 [ΦΕΚ Β' 449]). Επομένως, σε περιπτώσεις που δεν είναι εφικτή η υποβοήθηση ενός/μίας μαθητή/τριας, θα πρέπει να συζητηθεί αρχικά με τη διεύθυνση και στη συνέχεια να οριστεί ένα άτομο από το προσωπικό του σχολείου το οποίο θα συνεργάζεται με το ΕΒΠ για την υποβοήθηση του/της συγκεκριμένου /νης μαθητή/τριας.

Μία ακόμα ιδιότητα του ΕΒΠ είναι να συντάσσει συγκεκριμένο εβδομαδιαίο πρόγραμμα, σύμφωνα με τις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών/τριών, το οποίο ανακοινώνεται με τη σύμφωνη γνώμη της διεύθυνσης του σχολείου, μετά από συνεργασία και με τους/τις εκπαιδευτικούς των τμημάτων των μαθητών/τριών. Το πρόγραμμα αυτό αφορά την αυτοεξυπηρέτηση, καθημερινές πρακτικές δεξιότητες του/της μαθητή/τριας και θα πρέπει να επικεντρώνεται μόνο σε αυτό τον τομέα.

Η Διεύθυνση του σχολείου σε συνεργασία με το Σύλλογο Διδασκόντων εξασφαλίζει χρόνο διαλείμματος δεκαπέντε 15 λεπτών, στο ΕΒΠ, κατά τη διάρκεια του ημερήσιου προγράμματος.

Συνεργασία με Εκπαιδευτικούς

Το ΕΒΠ συνεργάζεται με τους/τις εκπαιδευτικούς των τάξεων, έχει ενεργό ρόλο στην εκπαιδευτική διαδικασία σύμφωνα με τις οδηγίες των εκπαιδευτικών και ενθαρρύνει τη συμμετοχή των μαθητών/τριών στις διάφορες δραστηριότητες εντός και εκτός τάξης, ακολουθώντας το ημερήσιο πρόγραμμα του σχολείου. Αυτή η διαδικασία μπορεί να επιτευχθεί με επιτυχία, υπό συνθήκες αλληλοσεβασμού, καλής θέλησης και επαγγελματισμού.

Το ΕΒΠ υποστηρίζει τους/τις μαθητές/τριες καθ' όλη τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, τόσο κατά τη διάρκεια των μαθημάτων όσο και κατά τη διάρκεια των διαλειμμάτων, καθώς επίσης και σε όλες τις δραστηριότητες της σχολικής ζωής, όπως περιπάτους, διδακτικές επισκέψεις, εκδρομές και σε κάθε είδους

εκδήλωση που οργανώνει το σχολείο. Σε καμία περίπτωση δεν υποκαθιστά τον εκπαιδευτικό της τάξης, ο οποίος έχει την ευθύνη εκπαίδευσης του/της μαθητή/τριας. Όμως η συμβολή του στη διαδικασία της εκπαίδευσης επιτρέπει στον μαθητή/τρια να έχει ευκαιρία για μια καλύτερη ποιότητα ζωής. Τέλος, κατά την ώρα των διαλειμμάτων, φροντίζει για την κάλυψη των αναγκών των μαθητών/τριών και συνεργάζεται με τους/τις εφημερεύοντες/ουσες.

Συνεργασία με το Ειδικό Εκπαιδευτικό Προσωπικό (ΕΕΠ)

Για την συνεργασία με τις υπόλοιπες ειδικότητες ακολουθείται παρόμοια προσέγγιση με αυτή των εκπαιδευτικών. Όμως, επειδή η συνεργασία με αυτές τις ειδικότητες αφορούν ειδικά θέματα θα πρέπει να ενημερώνεται και να εγκρίνεται το πρόγραμμα από τη διεύθυνση της σχολικής μονάδας.

Συνεργασία με Ψυχολόγους (ΠΕ23)

Η επικοινωνία με τον/την ψυχολόγο είναι πολύ σημαντική, όχι μόνο για την αντιμετώπιση προβλημάτων που μπορεί να προκύψουν κατά την διάρκεια μιας σχολικής ημέρας αλλά και για την πρόληψή τους. Η καθημερινή αλληλεπίδραση ενός/μιας μαθητή/τριας με το ΕΒΠ έχει ως αποτέλεσμα την δημιουργία ενός δεσμού εμπιστοσύνης. Επίσης, η πολύωρη ενασχόληση με τον /την μαθητή/τρια δίνει την δυνατότητα στο ΕΒΠ να αντιληφθεί τυχόν προβλήματα στη ψυχосύνθεση του/της. Επόμενος, η συχνή επικοινωνία με τον/την ψυχολόγο μπορεί να συμβάλει και στη διευκόλυνση του έργου του.

Συνεργασία με Σχολικούς/κες Νοσηλευτές/τριες (ΠΕ25)

Η χορήγηση φαρμάκων δεν προβλέπεται από το ΕΒΠ, επομένως είναι αποκλειστική ευθύνη του/της σχολικού/κης νοσηλευτή/τριας. Σε ιδιαίτερες περιπτώσεις όπου υπάρχει δυσκολία κατάποσης ή υπάρχει κάποια ιδιαιτερότητα στο τρόπο σίτισης του/της μαθητή/τριας (π.χ. γαστροστομία, ρινογαστρικό σωλήνα Levin, διαταραχές στη κατάποση), η συνεργασία με τον/τη σχολικό/κη νοσηλευτή/τρια είναι απαραίτητη. Όταν υπάρχουν μαθητές/τριες με παθήσεις όπως η επιληψία και ο σακχαρώδης διαβήτης, χρήζει ιδιαίτερης προσοχής η διατήρηση των επιληπτικών κρίσεων και η σίτιση αντίστοιχα. Έτσι, για την ασφάλεια του/της μαθητή/τριας και την διασφάλιση της ομαλής διαδικασίας της εκπαίδευσης η συνεργασία των δύο ειδικοτήτων είναι βασικός πυλώνας επιτυχίας.

Κατά την διάρκεια της σχολικής χρονιάς προγράμματα υγιεινής κ.α. μπορούν να εφαρμοστούν σε συνεργασία με τους/τις σχολικούς/κες νοσηλευτές/τριες.

Συνεργασία με Φυσικοθεραπευτές/τριες (ΠΕ28)

Κατά την διάρκεια μίας συνεδρίας με τον/τη φυσικοθεραπευτή/τρια υπάρχει πιθανότητα να ζητηθεί η συμβολή του ΕΒΠ. Σε αυτήν τη περίπτωση θα πρέπει να ακολουθούνται πιστά οι οδηγίες του/της φυσικοθεραπευτή/τριας. Για την επίτευξη μιας καλύτερης αυτονομίας και αυτοεξυπηρέτησης του/της μαθητή/τριας το ΕΒΠ μπορεί να συμβουλευτείται το φυσικοθεραπευτή και σε θέματα κινητικότητας.

Συνεργασία με Εργοθεραπευτές/τριες (ΠΕ29)

Το ΕΒΠ σε συνεργασία με την ειδικότητα του/της εργοθεραπευτή/τριας μπορεί να πραγματοποιήσει προγράμματα καθημερινής διαβίωσης. Τέτοιες δραστηριότητες είναι η παρασκευή πρωινού, η προετοιμασία και καθαρισμός του τραπέζιου κ.α. Στόχος των δραστηριοτήτων είναι η βελτίωση της ποιότητας ζωής των μαθητών/τριών και ταυτόχρονα η διασφάλιση της ομαλής διαδικασίας της εκπαίδευσης.

Σε μαθητές/τριες όπου χρίζουν εργοθεραπευτική παρέμβαση το ΕΒΠ μπορεί να συμβάλει και να ενθαρρύνει το άτομο να συμμετάσχει σε ακόμα περισσότερες δραστηριότητες, όχι μόνο εντός σχολείου αλλά και στην καθημερινότητά του/της βελτιώνοντας την ποιότητα ζωής του/της. Το ΕΒΠ ακολουθώντας πιστά τις οδηγίες του/της εργοθεραπευτή/τριας, κατά τη διάρκεια της σίτισης, μπορεί να δώσει έμφαση στο συντονισμό ματιού-χεριού με στόχο την βελτίωση της ανεξαρτησίας του/της μαθητή/τριας.

Συνεργασία με Κοινωνικούς Λειτουργούς (ΠΕ30)

Σε περίπτωση που γίνει αντιληπτή οποιαδήποτε μη ομαλή φοίτηση ενός/μιας μαθητή/τριας, η συνεργασία με τον/την κοινωνικό/κη λειτουργό είναι αναγκαία. Τέτοιες περιπτώσεις είναι, ο σχολικός εκφοβισμός, η κοινωνική απομόνωση, η επαναλαμβανόμενη απουσία από το σχολείο και η ξαφνική αλλαγή στη συμπεριφορά του/της μαθητή/τριας. Επίσης, εάν η επικοινωνία με τους γονείς/κηδεμόνες παρουσιάζει προβλήματα, καθιστώντας τη μη εφικτή, η συνεργασία με τον/την κοινωνικό/κη λειτουργό θα συμβάλει στη λύση του προβλήματος.

Συνεργασία με Εξειδικευμένο Προσωπικό (ΠΕ31)

Εξειδικευμένο προσωπικό θεωρούνται οι ειδικότητες με επαγγελματικό προσανατολισμό σε άτομα με προβλήματα όρασης και ακοής. Οι ειδικότητες περιλαμβάνουν εκπαίδευση κινητικότητας, βελτίωση σε δεξιότητες καθημερινής διαβίωσης και επικοινωνία μέσω της Ελληνική Νοηματικής Γλώσσας.

Σε σχολικές μονάδες που φοιτούν μαθητές/τριες με τα παραπάνω προβλήματα, το ΕΒΠ θα πρέπει να ενημερώνεται και να συνεργάζεται με το εξειδικευμένο προσωπικό. Με αυτόν τον τρόπο θα διευκολύνεται η επικοινωνία με τον/την μαθητή/ρια και κατ' επέκταση η ποιότητα της σχολικής του/της ζωής.

Συνεργασία με Θεραπευτές Λόγου (ΠΕ21, ΠΕ26)

Η ομαλή συνεργασία των δύο ειδικοτήτων μπορεί να φέρει ταχύτερα αποτελέσματα σε προβλήματα λόγου ενός παιδιού. Όπως προαναφέρθηκε, κατά την διάρκεια μία σχολικής ημέρας, το ΕΒΠ αλληλοεπιδρά με έναν/μια μαθητή/τρια για αρκετές ώρες με στόχο την βελτίωση της αυτοεξυπηρέτησής του. Για το λόγο αυτόν, μπορεί να ενημερώνεται από τον/τη λογοθεραπευτή/τρια για τις ιδιαιτερότητες λόγου που αντιμετωπίζει ένας/μια μαθητής/τρια, έτσι ώστε να εντάξει ασκήσεις λόγου κατά την διάρκεια της ημέρας. Συνεργασία με θεραπευτές λόγου μπορεί να υπάρξει και για θέματα σίτισης. Μία τέτοια περίπτωση είναι η ένταξη μασητικών ασκήσεων σε μαθητές/τριες με δυσφαγίες (ακολουθώντας πάντα τις οδηγίες του).

Συνεργασία με τους γονείς/κηδεμόνες

Σημαντικός παράγοντας για την επίτευξη των στόχων, είναι η συνεχής συνεργασία με τους γονείς/κηδεμόνες και η συνέχιση του εκπαιδευτικού προγράμματος στο σπίτι.

«Επικοινωνεί με τους γονείς/κηδεμόνες, έπειτα από συνεννόηση με τη διεύθυνση, ενημερώνοντας τους για θέματα διαβίωσης των μαθητών/τριών στο σχολείο και τους προτείνουν τρόπους στήριξης και καθημερινής φροντίδας στο σπίτι, αντίστοιχους με αυτούς που εφαρμόζονται στο σχολείο» (καθηκοντολόγιο 2007)

5. Άξονες Αξιολόγησης

Κύριος στόχος μας είναι οι μαθητές/τριές μας να έχουν τη μέγιστη αυτονομία στη ζωή τους, να μπορούν να λαμβάνουν αποφάσεις, να μπορούν ζήσουν σε ένα περιβάλλον χωρίς τη στήριξη και τη βοήθεια των γονιών/κηδεμόνων τους, να κατακτήσουν δεξιότητες καθημερινής ζωής, σύμφωνα με τις δυνατότητες, τις ανάγκες και τον ρυθμό τους.

Δεξιότητες και τομείς υποστήριξης του ΕΒΠ :

- εκπαίδευση στον τομέα αυτοεξυπηρέτησης
- εκπαίδευση κανόνων υγιεινής και ατομικής φροντίδας
- εκπαίδευση σε καθημερινές πρακτικές δεξιότητες
- εκπαίδευση στον τομέα της αυτόνομης διαβίωσης (μέσω συνεργασίας)
- εκπαίδευση σε θέματα κοινωνικής προσαρμογής (μέσω συνεργασίας)

Ειδικότερα στόχοι των συγκεκριμένων τομέων είναι:

- κατάκτηση δεξιοτήτων αυτοεξυπηρέτησης στη σίτιση και στην αγωγή τουαλέτας
- εκμάθηση κανόνων σωματικής και στοματικής υγιεινής
- εκμάθηση κανόνων ασφαλείας σε καθημερινές δραστηριότητες
- κατάκτηση ολοκλήρωσης δραστηριότητας από τις πρακτικές καθημερινές δεξιότητες
- εκμάθηση χρήσης συσκευών καθημερινής ζωής που θα οδηγήσει στην μέγιστη αυτονόμησή του
- εξάσκηση λεπτής και αδρής κινητικότητας
- κοινωνικοποίηση/ομαδικότητα

ΑΥΤΟΕΞΥΠΗΡΕΤΗΣΗ		
Θεματική ενότητα	Στόχοι	Προτεινόμενη μεθοδολογία
Ατομική Υγιεινή	Αυτονομία στην τουαλέτα	<p>Δομημένο καθημερινό πρόγραμμα εκπαίδευσης τουαλέτας, με συγκεκριμένες ώρες που έχουμε θέσει, εφόσον έχουμε παρατηρήσει τις ώρες που συνήθως ο/η μαθητής/τρια «ενεργείται» .</p> <p>Απαραίτητη συνεργασία με τους γονείς ,ώστε να υπάρχει συνέχιση του προγράμματος και στο σπίτι. Μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε πίνακα με τις ώρες εκπαίδευσης , εικόνες με τη διαδικασία εκπαίδευσης (κατεβάζω ρούχα , κόβω το χαρτί υγείας , σκουπίζομαι , πετάω το χαρτί στο καλάθι , ανεβάζω τα ρούχα μου. Μπορούμε να φτιάξουμε ημερολόγιο το οποίο να το έχουν και οι γονείς στο σπίτι και μετά από κάθε επιτυχημένη διαδικασία να βάζουμε αυτοκόλλητες φατσούλες και στο τέλος της εβδομάδας να υπάρχει επιβράβευση</p>
	Πλύσιμο χεριών	<p>Μέσω εικόνων</p> <p>Μέσω πρακτικής</p> <p>Δημιουργία πίνακα που έχει εικόνες με τα βήματα της διαδικασίας</p>

	Σωματική υγιεινή με χρήση: σαμπουάν, αφρόλουτρο, σφουγγάρι, πετσέτα, κρέμα χεριών, πετσέτα, λίμα, νυχοκόπτη, πιστολάκι, αποσμητικά κ.α.	Εικόνες, κολάζ , προϊόντα με τα οποία μπορούμε να φτιάξουμε ένα μίνι σούπερ μάρκετ με αγορές των απαραίτητων προϊόντων.
	Δεξιότητα λουτρού. Να μπορεί να ελέγχει τη θερμοκρασία του νερού και να εκτελεί τα βήματα πλυσίματος του σώματός του	Κινήσεις πάνω από τα ρούχα πως πλένουμε σωστά το σώμα μας , χρησιμοποιώντας σφουγγάρι, γινόμαστε καθρέφτες και ο μαθητής μιμείται τις κινήσεις μας. Δείχνουμε τα βήματα και με εικόνες
	Στοματική Υγιεινή	Μπορούμε να φτιάξουμε με κανσόν και πλαστελίνη ένα στόμα με δόντια και να κάνει πρακτική εξάσκηση , τα βήματα του βουρτσίσματος ,μέσω εικόνων να φτιάξουμε πίνακα με τα βήματα της διαδικασίας , τα οποία θα τα βλέπει σε όλη τη διάρκεια ο μαθητής. Οι εικόνες μπορούν να είναι με βέλκρο και μόλις τελειώνει κάθε βήμα να το αφαιρεί από τον πίνακα. Χρήση καθημερινού ημερολόγιου . Πίνακας με το χαρούμενο και λυπημένο δόντι και τις αντίστοιχες τροφές από κάτω. Φύλλα εργασίας
Σίτιση	Χρήση πιρουινιού ,κουταλιού ή μαχαιριού (συνεργασία με Εργοθεραπευτή/τρια) Αυτόνομη σίτιση	Σε συνεργασία με τον Εργοθεραπευτή/τρια , γίνεται εκμάθηση βήμα βήμα της διαδικασίας, οι οδηγίες δίνονται στους γονείς για εφαρμογή και στο σπίτι

	Κανόνες υγιεινής πριν και μετά το φαγητό	Προφορική υπενθύμιση, πίνακας στο γενικό οπτικό πεδίο με εικόνες των κανόνων
	Να στρώνει το τραπέζι(τραπεζομάντιλο, πιάτα, ποτήρια, χαρτοπετσέτες)	Μέσα από πρακτική εξάσκηση σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο
	Να μαζεύει το τραπέζι μόλις τελειώσουν όλοι το φαγητό τους	Πρακτική εξάσκηση σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο
Ένδυση	Να ξεχωρίζει τα ρούχα του	Πρακτική εξάσκηση σε ατομικό επίπεδο
	Να ντύνεται μόνος του	Συνεργασία με τον Εργοθεραπευτή/τρια σε ατομικό επίπεδο
	Να ξεχωρίζει τα ρούχα που χρησιμοποιούμε ανάλογα με την εποχή	Εικόνες, δημιουργία κολάζ
Δραστηριότητες Καθημερινής Ζωής	Εκτέλεση μαγειρικής συνταγής	Συνταγή με εικόνες και απλά βήματα εκτέλεσης.
	Να μπορεί να πλένει πιάτα , να τα σκουπίζει, να τα τακτοποιεί	Πρακτική εξάσκηση σε ατομικό επίπεδο, χρησιμοποιούμε ανάλογες πρακτικές
	Να μπορεί να εκτελεί μόνος του τις διαδικασίες πλυντηρίου – σιδερώματος – απλώματος ρούχων	Μίμηση, εικόνες με τα βήματα της διαδικασίας, με τους κανόνες ασφάλειας χρήσης των συσκευών
	Χρήση οικιακών συσκευών	Εικόνες και βίντεο με τη χρήση κάθε συσκευής, δημιουργία κολάζ
	Τακτοποίηση προσωπικών αντικειμένων & χώρου	Μίμηση, πρακτική εξάσκηση σε ατομικό επίπεδο, εικόνες

	Πραγματοποίηση χρηματικών συναλλαγών	Μπορεί να γίνει σε συνεργασία με τον Μαθηματικό ή τον δάσκαλο του σχολείου, πλαστικά χρήματα, δημιουργία καταστημάτων, αποδείξεις, εναλλαγή ρόλων
	Εφαρμογή Κοινωνικών κανόνων (πώς ζητάμε κάτι σε ένα κατάστημα, πώς συμπεριφερόμαστε πχ σε μια καφετέρια, σε μια ταβέρνα, σε έναν Δημόσιο Φορέα (ΔΕΗ,ΟΤΕ κ.α.)	Σε συνεργασία με την Κοινωνιολόγο, την Κοινωνική Λειτουργό ή Ψυχολόγο, μέσα από κοινωνικές ιστορίες, αλλά και με την επίσκεψη μας σε κάποιο κατάστημα έστω μια φορά την εβδομάδα σε ατομικό ή ομαδικό επίπεδο

6. Εκπαιδευτικά Προγράμματα

Πρόγραμμα κίνησης με αναπηρικό αμαξίδιο.

Το πρόγραμμα κίνησης με αμαξίδιο είναι πολύ σημαντικό για την ανεξαρτησία του παιδιού. Όσο εύκολο και αν φαίνεται υπάρχουν πολλές φορές δυσκολίες που αντιμετωπίζει σχετικά με την κίνηση λόγω έλλειψης εμπειρίας χρήσης, ή αδυναμίας στα χέρια π.χ. :α)πρέπει πρώτα να κάνουν ασκήσεις ενδυνάμωσης άνω άκρων καθημερινά το οποίο είναι δύσκολο να το κάνει ο/η φυσικοθεραπευτής/τρια, έτσι το αναλαμβάνει το ειδικό βοηθητικό προσωπικό με την καθοδήγηση του/της φυσικοθεραπευτή/τριας, β) χρειάζονται μικρά κόλπα ώστε το αμαξίδιο να κινείται στην ευθεία και να στρίβει μόνο όταν είναι επιθυμητό.

Το ίδιο ισχύει όταν ο/η μαθητής/τρια πρέπει να κινείται με περιπατητήρα. Ακολουθούμε τις οδηγίες του φυσικοθεραπευτή και σιγά σιγά μαθαίνει να είναι πιο αυτόνομος/η.

Πρόγραμμα Ένδυσης.

Αυτό μπορεί να γίνει αρχικά με κάποια πάζλ στη συνέχεια με κούκλα και σιγά σιγά μπαίνει στην καθημερινότητα του, μέσω του ΕΒΠ στην εξυπηρέτηση της τουαλέτας

Πρόγραμμα Δραστηριοτήτων Καθημερινής Ζωής.

Μέσα από εικονικό παιχνίδι μαθαίνουμε στον/η μαθητή/τρια με προσεκτικές κινήσεις να μεταφέρει κανάτα υγρό στα ποτήρια ή σε κάποιο άλλο δοχείο και στερεά "τροφή" από πιατέλα σε πιάτα. Είναι ένα παιχνίδι που βοηθάει και στον συντονισμό χεριού ματιού.

Πρόγραμμα Σίτισης

Εδώ πολύ σημαντική είναι η συνεργασία με τον/την λογοθεραπευτή/τρια και τον/την εργοθεραπευτή/τρια σε περιπτώσεις δυσφαγίας.

Υπάρχουν κάποιες ασκήσεις που πρέπει να γίνουν ώστε ο μαθητής/τρια να μάθει να μασάει και να χρησιμοποιεί το στόμα για τροφή και αργότερα για την εξέλιξη του λόγου.

Πρόγραμμα Ασφάλειας (Ατυχήματα στο σπίτι και στον δρόμο).

Μέσα από εκπαιδευτικά παιχνίδια στον υπολογιστή μαθαίνουμε τους κινδύνους που παραμονεύουν στην καθημερινότητα. Ιδιαίτερη προσοχή σε κουζίνες με μάτια, θερμαντικά σώματα ειδικά αυτά με την φλόγα. Επίσης και τα μαχαίρια που μπορεί να κοπούν, οι πόρτες που μπορεί να πιάσουν τα χέρια, αν είναι πίσω από αυτές μπορεί να χτυπήσουν. Προσοχή σε σκάλες, μπαλκόνια και βέβαια φυτά που μπορεί να έχουν ψεκαστεί με φυτοφάρμακο.

Η εξομίωση της πραγματικότητας του δρόμου βοηθάει περισσότερο να δει πως να κινείται με ασφάλεια περνώντας από φανάρια και σεβόμενο πάντα τους κανόνες της κυκλοφορίας.

Μαθαίνω το σώμα μου

Είναι πολύ σημαντικό να γνωρίζουμε το σώμα μας γιατί έτσι μπορούμε να μάθουμε να ξεχωρίζουμε το καλό και το κακό άγγιγμα.

Εφόσον στη σχολική μονάδα υπηρετεί σχολικός/κή νοσηλεύτης/τρια, σε συνεργασία μαζί του μπορούμε να συνδυάσουμε την υγιεινή διατροφή με κανόνες υγιεινής.

Ψωνίζω από την αγορά της γειτονιάς μου

Πηγαίνουμε στα μαγαζιά της γειτονιάς και εφοδιαζόμαστε με είδη πρώτης ανάγκης. Επίσης μπορούμε να ψωνίσουμε και ρούχα, παπούτσια και ότι άλλο χρειαζόμαστε.

7. Προγράμματα Σχολικών Δραστηριοτήτων – διαγωνισμοί – Erasmus

Το ΕΒΠ έχει το δικαίωμα συμμετοχής σε όλες τις δράσεις, τους διαγωνισμούς, τα προγράμματα που μπορεί να υλοποιούνται στη σχολική μονάδα.

Λαμβάνουν μέρος ισότιμα στις δραστηριότητες του και διατυπώνουν τις απόψεις τους για θέματα που εμπίπτουν στην αρμοδιότητα τους ή είναι γενικότερου ενδιαφέροντος (καθηκοντολόγιο 2007).

Για τις σχολικές μονάδες Ειδικής Αγωγής και Εκπαίδευσης ισχύουν τα ανωτέρω, αντιστοίχως για κάθε βαθμίδα εκπαίδευσης. Κάθε Πρόγραμμα μπορεί να υποστηρίζεται από τριμελή ομάδα 3 εκπαιδευτικών και μελών του Ειδικού Εκπαιδευτικού Προσωπικού ή/και του Ειδικού Βοηθητικού Προσωπικού, ανά Τμήμα ή ομάδα μαθητών/τριών, αξιοποιώντας τη δυνατότητα διεπιστημονικής προσέγγισης και συνεργασίας («Σχεδιασμός και Υλοποίηση Προγραμμάτων Σχολικών Δραστηριοτήτων (Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης, Αγωγής Υγείας, Πολιτιστικών Θεμάτων) για το σχολικό έτος 2020-2021»)

8. Φόρμες αξιολόγησης

Στο τέλος του οδηγού υπάρχουν προτεινόμενες /ενδεικτικές φόρμες αξιολόγησης για μαθητές/τριες πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης (οι φόρμες μπορούν να προσαρμοστούν στον τύπο της δομής και τις ανάγκες των μαθητών/τριών).

Η αξιολόγηση του ΕΒΠ σε μορφή φόρμας ή περιγραφική , εντάσσεται στον ατομικό φάκελο του/της μαθητή/τριας. Κρίνεται απαραίτητη για την ολοκληρωμένη εικόνα του/της μαθητή/τριας, την πλήρη αξιοποίηση της από το Εκπαιδευτικό και Ειδικό εκπαιδευτικό Προσωπικό και κυρίως για την σωστή και ολιστική εκπαίδευση του/της μαθητή/τριας. Κύριοι παράγοντες για την επίτευξη των στόχων είναι η διαθεματική εκπαίδευση , η συνεργασία ειδικοτήτων και η συνεργασία με τους γονείς/κηδεμόνες.

8.1 ΦΟΡΜΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΑΝΑ ΑΞΟΝΑ- ΣΤΟΧΟ- ΕΦΑΡΜΟΓΗ

ΕΙΔΙΚΟ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

ΠΡΟΣ: .....

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ/ΤΡΙΑΣ:

.....

ΕΒΠ: .....

Σχολικό Έτος: 202..... - 202.....

ΣΙΤΙΣΗ

ΑΞΟΝΕΣ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΣΤΟΧΟΣ	ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Τρώει αυτόνομα				
Χρησιμοποιεί κουτάλι – πιρούνι				
Πίνει υγρά αυτόνομα				
Χρησιμοποιεί μπουκάλι – ποτήρι				
Άλλο				

ΕΝΔΥΣΗ

ΑΞΟΝΕΣ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΣΤΟΧΟΣ	ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Ντύσιμο/Ξεντύσιμο Παντελόνι-μπλούζα-εσώρουχο				
Χρήση αξεσουάρ κουμπιά- φερμουάρ				
Παπούτσια κορδόνια –velcro				
Μπουφάν				
Άλλο				

ΠΡΟΣΩΠΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ

ΑΞΟΝΕΣ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΣΤΟΧΟΣ	ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Φροντίδα χεριών/προσώπου				
Χρήση τουαλέτας				
Ακολουθία οδηγιών (π.χ. κατέβασμα ρούχων, κάθισμα, σκούπισμα, πέταμα χαρτιού, καζανάκι , ανέβασμα ρούχων, πλύσιμο)				
Αποκοπή πάνας (διαδικασία που ακολουθήθηκε, στάδιο επίτευξης στόχου)				
Άλλο				

ΚΙΝΗΤΙΚΕΣ ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ

ΑΞΟΝΕΣ	ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ	ΣΤΟΧΟΣ	ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΕΦΑΡΜΟΓΕΣ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
Περπατάει αυτόνομα				
Βάδιση σταθερή – ασταθής				
Κάθεται –σηκώνεται αυτόνομα				
Σταματά κατόπιν εντολής				
Άλλο				

Γενικές Παρατηρήσεις

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Η/Ο ΕΒΠ

8.2 ΦΟΡΜΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΑΝΑ ΑΞΟΝΑ ΑΡΧΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ

ΕΙΔΙΚΟ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

ΠΡΟΣ: .....

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ/ΤΡΙΑΣ:

.....

ΕΒΠ: .....

Σχολικό Έτος: 202..... - 202.....

Τομέας Αυτοεξυπηρέτησης

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ			ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ		
	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση
ΝΤΥΣΙΜΟ ΜΠΛΟΥΖΑ						
Βγάζει το χέρι από το μανίκι;						
Τραβά και βγάζει το ρούχο από το κεφάλι;						
Απλώνει το ρούχο μπροστά του;						
Ανοίγει το κάτω μέρος του ρούχου;						
Βάζει τα χέρια του;						
Τραβά το ρούχο και το περνά από το κεφάλι;						
Τραβά το ρούχο προς τα κάτω στη μέση;						
Τραβά και βγάζει το ρούχο από το κεφάλι;						
Διπλώνει τα μανίκια;						
Ξεχωρίζει τα ρούχα του;						
Κρεμάει τα ρούχα σε κρεμάστρα;						
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:						

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ			ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ		
	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση
ΝΤΥΣΙΜΟ ΠΑΝΤΕΛΟΝΙ						
Κατεβάζει το ρούχο από τη μέση στους αστραγάλους;						
Βγάζει το ρούχο από το ένα πόδι;						
Βγάζει το ρούχο από το άλλο πόδι;						
Απλώνει το παντελόνι μπροστά του με τη πάνω μεριά προς το μέρος του;						
Ξεχωρίζει την μπροστινή μεριά από την πίσω;						
Τραβάει το ρούχο προς τη μέση;						
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:						

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ			ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ		
	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση
ΝΤΥΣΙΜΟ ΚΑΛΤΣΕΣ						
Κατεβάζει τη κάλτσα και τη βγάζει έξω από τη φτέρνα;						
Πιάνει την κάλτσα από την μύτη ;						
Τραβά και βγάζει την κάλτσα από το πόδι;						
Πιάνει τη κάλτσα με σωστό τρόπο ,με την φτέρνα προς τα κάτω και προς την πλευρά του ποδιού;						
Κρατά το λάστιχο στο πάνω μέρος ανοιχτό;						
Βάζει τα δάκτυλα μέσα στην κάλτσα;						
Τραβά την κάλτσα και σκεπάζει τη φτέρνα;						
Τραβά την κάλτσα προς τα πάνω;						
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:						

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ			ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ		
	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση
ΝΤΥΣΙΜΟ ΜΠΟΥΦΑΝ						
Βγάζει το χέρι από το μανίκι;						
Βάζει το μπουφάν από την πλάτη;						
Τραβά το άλλο χέρι από το μανίκι;						
Βάζει το χέρι από μανίκι;						
Βάζει το μπουφάν από την πλάτη;						
Βάζει το άλλο χέρι;						
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:						

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ			ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ		
	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση
ΝΤΥΣΙΜΟ ΠΑΠΟΥΤΣΙΑ						
Ξεσφίγγει τα κορδόνια;						
Τραβά και βγάζει το παπούτσι από την φτέρνα;						
Τραβά τη μύτη του παπουτσιού και το βγάζει;						
Προετοιμάζει το παπούτσι, ξεσφίγγει, τραβά τη γλώσσα έξω που εμποδίζει την είσοδο;						
Δένει τα κορδόνια;						
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:						

Δεξιότητες φαγητού

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ			ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ		
	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση
Πλένει τα χέρια του πριν και μετά το φαγητό;						
Κάθεται μπροστά στο τραπέζι σε ορθή στάση;						
Όταν τρώει μιλάει, πειράζει τα παιδιά;						
Τρώει κανονικές μπουκιές και ποσότητα;						
Παίρνει φαγητό από άλλα παιδιά ;						
Μπορεί να γεμίσει το ποτήρι με νερό;						
Πίνει χωρίς να χύνει κρατώντας το ποτήρι με το ένα χέρι;						
Μπορεί να αδειάσει νερό από κανάτα σε ποτήρι;						
Μπορεί να μεταφέρει το ποτήρι χωρίς να χύνει νερό;						
Χρησιμοποιεί κουτάλι/πιρούνι;						
Μπορεί να φέρει το φαγητό στο στόμα του με κουτάλι;						
Χρησιμοποιεί μαχαίρι για να αλείψει;						
Χρησιμοποιεί μαχαίρι για να κόψει;						
Πίνει με καλαμάκι;						
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:						

Στοματική Υγιεινή

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ			ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ		
	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση
ΒΟΥΡΤΣΙΣΜΑ ΔΟΝΤΙΩΝ						
Ανοίγει τη βρύση;						
Βρέχει το βουρτσάκι;						
Ανοίγει το σωληνάριο ;						
Πιέζει το σωληνάριο και βάζει οδοντόκρεμα στο βουρτσάκι;						
Με ανοιχτό το στόμα βουρτσίζει το πάνω μέρος των δοντιών και τις εσωτερικές επιφάνειες;						
Γεμίζει το ποτήρι με νερό;						
Βάζει νερό στο στόμα του;						
Ξεπλένει και φτύνει το νερό;						
Σκουπίζεται με την πετσέτα ;						
Τακτοποιεί τα προσωπικά του αντικείμενα;						
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:						

ΑΤΟΜΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ			ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ		
	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση
ΑΓΩΓΗ ΤΟΥΑΛΕΤΑΣ						
Εκφράζει την ανάγκη του να πάει στην τουαλέτα;						
Έχει ατυχήματα στο σχολείο ή στο σπίτι;						
Ξεχωρίζει τα σύμβολα έξω από την πόρτα (αγοριών/κοριτσιών);						
Χτυπάει την πόρτα πριν μπει στην τουαλέτα;						
Κατεβάζει το ρούχο του;						
Κατεβάζει το εσώρουχό του;						
Κάνει σωστή χρήση του χαρτιού υγείας;						
Πετάει το χαρτί στο καλάθι;						
Ανεβάζει τα ρούχα του;						
Τραβάει το καζανάκι;						
Πλένει τα χέρια του;						
Σκουπίζει τα χέρια του;						
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:						

Δεξιότητες καθημερινής Ζωής- Ημιαυτόνομη διαβίωση

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ			ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ		
	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση
ΜΠΑΝΙΟ						
Κάνει μπάνιο μόνος του;						
Γνωρίζει τα αντικείμενα που χρειάζεται για την ατομική του υγιεινή στο μπάνιο;						
Γνωρίζει τους κανόνες ατομικής υγιεινής ;						
Γνωρίζει τους κανόνες στοματικής υγιεινής ;						
Γνωρίζει του κανόνες ασφαλείας;						
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:						

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ			ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ		
	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση
ΡΟΥΧΑ						
Γνωρίζει τη διαδικασία του πλυντηρίου;						
Γνωρίζει τη διαδικασία του απλώματος ρούχων;						
Γνωρίζει την διαδικασία του σιδερώματος;						
Διπλώνει ρούχα;						
Τακτοποιεί τον προσωπικό του χώρο και τα ρούχα του;						
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:						

ΔΕΞΙΟΤΗΤΕΣ	ΑΡΧΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ			ΤΕΛΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ		
	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση	Μόνος/η	Με οδηγίες	Με Σωματική Καθοδήγηση
ΚΟΥΖΙΝΑ						
Στρώνει το τραπέζι και βοηθάει στο μάζεμα;						
Μπορεί να ετοιμάσει το πρωινό του;						
Μπορεί να εκτελέσει μια απλή συνταγή;						
Πλένει πιάτα;						
Σκουπίζει και τακτοποιεί τα πιάτα;						
ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ:						

8.3 ΦΟΡΜΑ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΑΥΤΟΝΟΜΙΑΣ

ΕΙΔΙΚΟ ΒΟΗΘΗΤΙΚΟ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟ

ΠΡΟΣ: .....

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΑΘΗΤΗ/ΤΡΙΑΣ:

.....

ΕΒΠ: .....

Σχολικό Έτος: 202..... - 202.....

Πλύσιμο Χεριών/Προσώπου

Αυτονομία: Απόλυτη Μερική Καθόλου

Διαχείριση μανικιών: Ναι Όχι

Άνοιγμα βρύσης: Ναι Όχι

Βρέξιμο χεριών: Ναι Όχι

Αντίληψη θερμοκρασίας νερού: Ναι Όχι

Χρήση σαπουνιού: Ναι Όχι

Τρίψιμο χεριών: Ναι Όχι

Τρίψιμο ανάμεσα στα δάκτυλα: Ναι Όχι

Ξέπλυμα χεριών: Ναι Όχι

Πλύσιμο προσώπου: Ναι Όχι

Κλείσιμο βρύσης: Ναι Όχι

Στέγνωμα χεριών: Ναι Όχι

Υγιεινή Δοντιών

Αυτονομία: Απόλυτη Μερική Καθόλου

Χρήση οδοντόβουρτσας: Ναι Όχι

Χρήση οδοντόκρεμας: Ναι Όχι

Επίπεδο βουρτσίσματος: Πολύ Καλό Μέτριο Καλό Καθόλου

Έκκριση του περιεχομένου στον νιπτήρα : Ναι Όχι

Ξέπλυμα του στόματος: Ναι Όχι

Χρήση ποτηριού: Ναι Όχι

Τακτοποίηση περιεχομένων: Ναι Όχι

Χρήση τουαλέτας

Αυτονομία: Απόλυτη Μερική Καθόλου

Επίσκεψη τουαλέτας χωρίς συνοδεία: Ναι Όχι

Διαχείριση ρούχων(κατέβασμα/ανέβασμα): Ναι Όχι

Ορθή στάση ούρησης: Ναι Όχι

Κάθισμα στη λεκάνη: Ναι Όχι

Χρήση χαρτιού υγιείας: Ναι Όχι

Χρήση κάδου: Ναι Όχι

Χρήση δοχείου πλύσεως τουαλέτας(καζανάκι): Ναι Όχι

Πλύσιμο χεριών: Ναι Όχι

Διαχείριση καταρροής μύτης

Αυτονομία: Απόλυτη Μερική Καθόλου

Χρήση χαρτομάντηλου: Ναι Όχι

Ορθή τεχνική: Ναι Όχι

Χρήση κάδου: Ναι Όχι

Σίτιση

Αυτονομία: Απόλυτη Μερική Καθόλου

Πλύσιμο χεριών πριν τη σίτιση: Ναι Όχι

Διαχείριση φαγητού: Ναι Όχι

Χρήση σκευών εστίασης: Ναι Όχι

Τακτοποίηση σκευών: Ναι Όχι

Χρήση κάδου : Ναι Όχι

Υγιεινή νυχιών

Αυτονομία: Απόλυτη Μερική Καθόλου

Κομμένα νύχια: Ναι Όχι

Χρήση νυχοκόπτη ή ψαλιδιού: Ναι Όχι

Γενικές Παρατηρήσεις

.....

.....

.....

Ο/Η ΕΒΠ

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Το έργο του ΕΒΠ, θα πρέπει να τελείται με γνώμονα το σεβασμό της προσωπικότητας του/της μαθητή/τριας και τις ιδιαίτερες ανάγκες που παρουσιάζει. Είναι πολλές οι δυσκολίες που αντιμετωπίζει το ΕΒΠ και σε πολλά επίπεδα, όμως με αγάπη, υπομονή, επιμονή, συνεργασία και καλή διάθεση, πάντα καταφέρνει να φέρει εις πέρας τον μοναδικό σκοπό, την υποστήριξη μαθητών/τριών με αναπηρίες και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες στο Γενικό Σχολείο και στις ΣΜΕΑΕ.

Τέλος ενημερώνουμε πως η Ομοσπονδία μας ΠΟΣΕΕΠΕΑΑ και οι Περιφερειακοί Σύλλογοι ΣΕΕΠΕΑ, παρέχουν στήριξη και βοήθεια σε ότι ζητήματα και αν προκύψουν αρκεί οι συνάδελφοι ΕΒΠ να επικοινωνήσουν με mail ή τηλεφωνικά στο σύλλογο που ανήκουν.

Π.Ο.Σ.Ε.Ε.Π.Ε.Α.: poseepea@yahoo.gr

Οι 13 Περιφερειακοί σύλλογοι που ανήκουν στην Π.Ο.Σ.Ε.Ε.Π.Ε.Α.

- 1) ΣΕΕΠΕΑ Ιόνιων Νήσων: seeapin@gmail.com
- 2) ΣΕΕΠΕΑ Ηπείρου: seepea.ipeirou@gmail.com
- 3) ΣΕΕΠΕΑΒΠ Αν. Μακ./Θράκης: sylogoseepevpamth@gmail.com
- 4) ΣΕΕΠΕΑ Κεντρικής Μακεδονίας: seepeakm@gmail.com
- 5) ΣΕΕΠΕΑ Δυτικής Μακεδονίας: seepead.maked@yahoo.com
- 6) ΣΕΒΕΠΕΑ Θεσσαλίας: sevepeath@gmail.com
- 7) ΣΕΕΠΕΑ Βορείου Αιγαίου: seepeaba@gmail.com
- 8) ΣΕΕΠΕΑ Νοτίου Αιγαίου: seepeana@gmail.com
- 9) ΣΕΕΠΕΑ Στερεάς Ελλάδας: seepeastella@yahoo.gr
- 10) ΣΕΕΠΕΑ Αττικής: seepeaa@yahoo.gr
- 11) ΣΕΕΠΕΑ Δυτικής Ελλάδος: seepea_dellad@yahoo.gr
- 12) ΣΕΕΠΕΑ Πελοποννήσου: seepeapp@gmail.com
- 13) ΣΕΕΠΕΑ Κρήτης: seepeakritis@gmail.com

Γ// Χρήσιμες Πηγές

ΙΕΠ Προσβάσιμο

<http://prosvasimo.iep.edu.gr/el/>

ΟΔΗΓΟΣ ΕΞΑΤΟΜΙΚΕΥΜΕΝΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΓΙΑ ΜΑΘΗΤΕΣ ΜΕ ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΙΕΠ

<http://prosvasimo.iep.edu.gr/EDEAY/%CE%9F%CE%B4%CE%B7%CE%B3%CF%8C%CF%82%20%CE%B5%CE%BE%CE%B1%CF%84%CE%BF%CE%BC%CE%B9%CE%BA%CE%B5%CF%85%CE%BC%CE%AD%CE%BD%CE%BF%CF%85%20%CF%80%CF%81%CE%BF%CE%B3%CF%81%CE%AC%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%BF%CF%82%20%CE%B3%CE%B9%CE%B1%20%CE%BC%CE%B1%CE%B8%CE%B7%CF%84%CE%AD%CF%82%20%CE%BC%CE%B5%20%CE%9C.%CE%94%20%CE%99%CE%95%CE%A0.pdf>

Παιδαγωγικό Ινστιτούτο

<http://www.pi-schools.gr/programs/depps/?fbclid=IwAR17yibWAc4jqWSdc8mvE4yFqT8jT1rAPOCPnNTsFUvUgR1tRnSjgV5Grqk>

Χαρακτηριστικά κινητικής αναπηρίας DESIGNFM

<https://designfm.weebly.com/chialpharhoalphakappatauetarhoiotasigmatauiotakappa940-alphanualphapietarho943alphasigmaf.html?fbclid=IwAR0EQIVJIdE8hHROudaz10Up4zVXnaX5HfeUm3QIoksl0UYJH4-VY0vImUI>

Οδηγός διαφοροποιημένης Διδασκαλίας για μαθητές με κινητικά προβλήματα

http://ed.prosvasimo.gr/docs/odigos_diaforopoiisis/%CE%9A%CE%99%CE%9D%CE%97%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%91/%CE%9A%CE%99%CE%9D%CE%97%CE%A4%CE%99%CE%9A%CE%91.pdf

Υπουργείο Παιδείας Κύπρου –Ειδική Αγωγή

http://www.moec.gov.cy/eidiki_ekpaidefsi/ekpaideftiko_yliko.html

Προγράμματα Πρώιμης Παρέμβασης σε Νηπιαγωγεία Ειδικής Αγωγής. Κυδωνιάτου, Ανδριώτου, Δροσινού

<https://www.noesi.gr/sites/default/files/books/programmata-promis-paremvasis-mitilyni.pdf>

ΟΔΗΓΟΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΑΙ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΦΥΣΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ «Πρόγραμμα εξειδικευμένης εκπαιδευτικής υποστήριξης για την ένταξη μαθητών με αναπηρία ή/και ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες, σχολικό έτος 2021-2022» (ΚΩΔΙΚΟΣ ΟΠΣ: 5131504) στους Άξονες Προτεραιότητας 6, 8 και 9 Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Διά Βίου Μάθηση» ΕΣΠΑ 2014-2020

https://www.epiteliki.minedu.gov.gr/repository/ImplementantionGuides/2021-2022/5131504_odigos_exeidikeumeni.pdf

Δ// Βιβλιογραφία

Η ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΑΦΕΤΗΡΙΑ ΕΞΕΛΙΞΕΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΠΡΑΞΗ (ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΤΟΜΟΣ),2ο ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

[Έρευνα και Εκπαιδευτική Πράξη στην Ειδική Αγωγή](#), Ε Παπάνης, Π Γιαβρίμης, Α Βίκη - 2011 - prg.aegean.gr

ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΤΗ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΠΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ Από το σχολείο σε μια κοινωνία για όλους... ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΓΡΑΦΗΜΑ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 2013

Η ΕΡΕΥΝΑ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ, ΣΤΗΝ ΕΝΤΑΞΙΑΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΗΡΙΑ, Συλλογικοί τόμοι Α,Β,Γ,Ζ,Η,Θ,ΣΤ

Υποστήριξη και ασφάλεια των μαθητών με αναπηρία, Ένας χρηστικός οδηγός για εκπαιδευτικούς και όχι μόνο, Θεόδωρος Φλωρίδης, ΕΚΔ .Παρατηρητής Θράκης.

Ελληνική επιστημονική εταιρία ειδικής αγωγής-προσέγγιση, Greek Scientific of Special education-Proseggisi : www.proseggisi.gr/news.ph

Μέτρα για την αντιμετώπιση της σχολικής αποτυχίας : <http://162dsathens.freepage.gr/6.htm>

Οδηγός εκπαιδευτικού για την ευαισθητοποίηση σε θέματα αποδοχής της αναπηρίας και της διαφορετικότητας και την ανάπτυξη ενταξιακής κουλτούρας στο σχολείο, ΙΕΠ 2020

Εκπαίδευση και Αναπηρία, Σούλης, ΕΣΑμεΑ 2013